

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TRAKYA VE BALKANLARDA BEKTAŞI VE BEKTAŞI SÜREKLERİ

Refik ENGİN

ÖZET

Bu çalışmada Trakya'da devam eden Bektaşî ve Bektaşî süreklere yönelik tespitler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bektaşî, Trakya, Sürek, Balkanlar

BEKTASHIS AND THEIR DURATIONS IN BALKANS AND THRACE FROM PAST TO PRESENT

ABSTRACT

This study has been included some determinations about Bektashis and their durations continued in Thrace.

Keywords: Bektashi, Thrace, Duration, The Balkans.

GİRİŞ

Bektaşîlik kişisel olgudur, kişi ile başlar ve kişi ile biter. Kişi veya toplumlar doğuştan bir Bektaşîliği kabul etmemektedir. Yola giriş diye tabir edilen nasip töreni görmek şarttır. Günümüzde hâlen Trakya ve Balkanlarda Bektaşî ve Bektaşî süreklere devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Anadolu Aleviliği gibi Trakya ve Balkanlarda Bektaşî ve Bektaşî süreklere tanımlamak yanlış olur. 1850'li yıllardan başlayan göçler Trakya ve Balkanlarda Bektaşî ve Bektaşî süreklere Sünnileşmesinde etkili olmuştur. 1877 yılından sonra halk arasında '93 harbi diye anılan yıldan sonraki göçlerin Trakya ve Balkanlardaki Bektaşî ve Bektaşî süreklereindeki etkileri gerçekten çok büyüktür. 1877 yılı ve ardından Balkan harbi yılları göçleri, 1924 yılı mübadelesi ile aynı zamanda Sünnileşme de başlamıştır. Günümüzde Sünnileşen yerleri biz Bektaşî ve Bektaşî süreği olarak adlandıramıyoruz. Çünkü Trakya ve Balkanlarda Bektaşîlik, yazımızın başında söylediğimiz gibi kişiseldir. Kişi ile başlar ve kişinin Hakk'a yürümesi ile sona erer. Onun için her topluma ait listelerde şu yerin % 50 %40 Bektaşî diye belirtilmeyecektir. Devam eden yerleşim birimleri neredeyse listelerin %10'u kadardır. Onun

için bazı kişilerin bu listedeki yerleşim yerlerinin tamamının veya bir kısmının devam ettiği şeklinde bir anlam çıkarmamaları gerekmektedir.

Balkanlar ve Trakya'da hangi Ehl-i Beyt mensubuna kökeniniz neresi diye sorulursa alınacak tek cevap vardır: "Biz buralara Horasan'dan gelmişiz." diyeceklerdir. Ardından pek çoğu da "Karaman'dan göç etmişiz." diyeceklerdir. Bu doğrudur; fakat Karaman'dan gelenlerin çoğu 1924 mübadelesinde gelenlerdir. Balkanlarda 1466 yılında Karamanoğlu Devleti'nin yıkılmasıyla bu devletin Türkmen grupları büyük çoğunluğu Yunanistan, Makedonya ve az bir kısmı da Bulgaristan, Romanya taraflarına gönderilmiştir.

Trakya'da ve Bulgaristan'da Bektaşî ve Bektaşî süreklileri olan toplumların giysileri kendine özgüdür. Türkmen olan bu toplumlarda ferace ve ferace türleri görülmektedir. Bazı toplumlarda kaybolsa da bazı toplumlarımızda genç kız giysileri değişik renklerde olabilmektedir.

Tamamı 12 imamlara bağlı olmakla beraber halk arasında Babai gurupları olarak Yedinci İmam'a Balım Sultanlılar, Sekizinci İmam'a Bektaşîler haricinden Ehl-i Beyt yolunda oldukları bilinen Şeyh Bedreddin'ilerin 11. İmam'a bağlı oldukları görülmektedir. Tanımlamaya çalışacağımız tüm bu toplulukların tamamı Türkmen'dir.

Meydan, Trakya ve Balkanlarda ibadet edilen yere verilen addır. Trakya ve Balkanlar Bektaşîliğinde Anadolu'daki ocak sistemi yerine tekke sistemi uygulanmıştır. Tekkelerin kapatılmasıyla meydanlar evlere taşınmış ve ibadetler burada devam etmiştir. Toplumda geçerli olan akrabalık sistemi de 7 ev ve 7 göbek öteden kuralı ile akraba evliliğine izin yoktur. Trakya ve Bulgaristan Bektaşî ve süreklilerinde her can nasip sırasına göre oturur. Buna nasip yaşı denir. Yalnız makamlardakilerin kendi aralarında bir sıralamaları vardır. Bazı Bektaşî liderlerin ve yardımcılarının kendilerine has giysileri olduğu da gözlenmiştir.

Trakya'da ve Balkanlarda her büyük Türkmen toplumunun bağlı olduğu bir Bektaşî inancı görülmesi neredeyse olağandır. Zaman içinde pek çoğu Sünnileşmiştir. Trakya'da devam eden tüm Ehl-i Beyt inançlarında her toplumun kendine has bir niyaz şekli vardır. Farklılık bir ayrıcalık algılandığından her inanç kendi görenek ve töresine sahip çıkmaktadır. Niyaza giderken duraklamaları farklılık göstermektedir. Mürsit önündeki niyaz şekilleri ve farklılıkları, toplumları ayırt etmemize yaramaktadır. Dolayısıyla toplumlar kendilerini farklı olduklarında daha iyi gördüklerinden bunu uygulamış olabilirler.

Çerağ uyarılması, bazılarında kısalmış olmasına rağmen birbirlerinden pek farklı değildir. Ayrıca Trakya ve Balkanlarda Bektaşî ve Bektaşî süreklilerinde kadının rızası olmadan erlerinin makam almazlar. Bu muhahipsizler de kadın yola girmemiş, yani nasipsiz bile olsa mutlaka uygulanmaktadır. Bu kural yola hizmet için soyunan her er kişi için geçerlidir. Anadolu'daki inançlara tezat olarak Bektaşîlik anaerkindir. Kadına öncelik verilmesi ve onun ayırt edilmemesi bir töre hâlini almıştır.

Nevruz ve Muharrem muhabbetleri meydanlarımızda tüm inançlarda hâlen kesintisiz uygulanmaktadır. Dem olayı Trakya ve Balkanlara özgü olması nedeniyle hepsinde vardır. Güncel uygulamalardan dolayı kaldırılmış veya sembolikleşmiştir.

Rumeli'ye Türklerin ilk yerleşmesi yazılı kayıtlarda Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus'un sürgün hayatı ve Sarı Saltık'ın Rumeli'ye yerleşmesi ile görülmektedir. Çeşitli Türk kavimleri Kuzey Karadeniz steplerinden gelip VI. yüzyıldan itibaren Balkan yarımadasına yerleşmişlerdir. Fakat Bizansın dini baskısı sonucu önce yerleşik hayata geçmiş olan Slavlarla karışarak ortadan kaybolmuşlardır (İnalçık, 1993).

Türklerin güneyden gelip kuzeydoğu Bulgaristan'da yerleşmesi Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus'un (1238-1278) Dobruca'daki¹ sürgün hayatıyla yakından bağlantılıdır. Sultana bağlılığı devam eden çok sayıda Türkmen Anadolu'dan gelip Dobruca'ya yerleşmiştir.

Sarı Saltuk'un Dobruca'daki faaliyeti ve faaliyet alanıyla ilgili en geniş bilgi Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde bulunmaktadır.

Günümüzde Sarı Saltık'ın muhiplerinin devam ettiği bir inanç tespit edilememiştir. Zaman içinde kayıtlarda belirtildiği gibi bir kısmı Balıkesir yöresine gelip Karesi beyliğini kurmuş, bir kısmı da o yöredeki inançlara devam etmiş bir kısmı din değiştirerek bulunduğu yerde kalmışlardır. Bunlar günümüzde Gagavuz olarak adlandırılmaktadırlar.

Balkanlarda ve Trakya'da dağınık olarak bulunan ve Çıtak adı verilen toplumlar vardır. Bunlar Balkanlara yerleşen ilk Türk toplumlarıdır. Bu toplumların en azından belli bir zaman bir Ehl-i Beyt inancına devam ettiğini sanıyorum. Yine de Trakya'da Çıtaklar gibi bilinmeyen pek çok toplum vardır. Trakya'da farklı inanç ve geleneklere sahip Çıtak, Dağlı, Gacal, Gagavuzlar, Karabacak, Patriyotlar, Pomak, Türkmen, Yörük gibi toplumlar hakkında ne yazık ki herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu toplumlardan kişisel bilgi ve verilerime dayanarak Çıtakların, Yunanistan Dimetoka'daki Pomakların, Patriyot olarak adlandırılan Yunanistan'ın Naslıç'ten 1924 yılında gelen mübadillerin (Naslıç yöresinde Bektaşî tekkeleri yaygındır) ve pek çok Türkmen toplumlarının Bektaşî veya Bektaşî süreğine devam ettiğini buldum. Ayrıca Trakya'da yerli halka Gacal denilmektedir. Bu toplumların bile bir kısmının Trakya'ya ilk yerleştiklerinde Ahi ve belli bir zaman da Bektaşî olduklarını tespit ettim. Bu gibi toplumlara ait bilgilerin ayrı ayrı ele alınarak araştırılması gerekmektedir. Zaman içinde baskı ve çeşitli nedenler ile inanç değişikliklerinin olması da ayrıca incelenmelidir.

Çıtak kelimesi hakkındaki kayıtlar da bizim tezimizi doğrulamaktadır. Büyük ihtimalle aşağıda iki bölgeye yerleşen aynı grupların biri diğerinden evvel gelmiştir. Veya bu gurubun bazı kişileri eski ananelerine bağlı kalmaya devam edince halk arasındaki söylenceleri kendi gruplarına da uygulamışlardır. Bu şekildeki bir adlandırmayı uzun yıllar üzerinde çalıştığım Amucalarda gördüm. Çünkü Bektaşî, Şeyh Bedreddini ve Sünni olarak bir arada yaşayan ananeleri, töreleri aynı olduğu hâlde, inançları farklı olduğu için birbirlerini yukarıda anlatılan konuyla benzerlik gösterircesine ayrı görmektedirler.

Başka bir münasebetle Eski Zağra'da bazı kimselere "Gacallar" kelimesini bilip bilmediklerini soran Bobcev, onlardan şu ilginç cevabı alıyor: "Evet, saf dil Türklere böyle deriz, ama Çıtaklar da dediğimiz vakidir." (Acaroğlu, 1993: 95). Bekir Sami Bey'in Türkçe lügatinde

1 Dobruca hakkında bkz. Aurel Decei, "Dobruca" mad. İA.

Çıtak kelimesine şöyle bir mana vermektedir: "Lisanı çetrefilce olan Rumeli Türklerine verilen isimdir."

Sarı Saltuk müritlerinden olduklarını tahmin ettiğimiz topluluk hakkında kısa bilgimiz şu şekildedir: 12 adet köyleri olduğu ve yakın zamanda bunların Hanefi oldukları bilinmektedir. En büyük özelliklerinden birisi Türklerin Rumeli'yi almadan evvel Balkanlara gelmiş olmalarıdır. Türkler fethederken gelip biz sizinle aynı ırktanız dedikleri için fetih zamanında bu 12 köye dokunulmamıştır. Madem ki bizdensiniz o hâlde çitlerinizi beyaza boyayın biz de bilelim demişler ve bu topluma tabi olanlara Çıtak denilmeye başlanmıştır. Çıtak lakabının tüm toplumu kapsamadığını bize bilgi veren kişinin anlatımlarından öğreniyoruz. Çünkü aynı toplumun bireylerinin genellikle tarikata devam edenleriyle devam etmeyenleri arasında kişisel de olsa ayrımcılık var olmuştur. Lüleburgaz'ın Çiftlik köyü (1912 yılında kurulmuş), Yayabaşı, Doyran ve Tekirdağ'da Barbaros bu toplumun yerleştiği köylerdendir. Ayrıca İstanbul ve bilhassa Kapalıçarşı tarafına yerleşmiştir.

Bu toplum göç ederken bu yörelere iki koldan gelmiştir. Birinci kol Uduva, Kaliskova Piriva (Pirivadi) Cestova, Kavukova'dır. İkinci grup ise Pavuşli, Veyselli, Görelî (Görice), Arazli, Bahçeli, Doyran, Valandova, Kalkova, Piriştina, Milatkova'dır. Kabilenin büyük ihtimalle Konyarlardan oldukları sanılmaktadır.² Haritalarda bu köylerin Makedonya, Yunanistan ve Bulgaristan topraklarında olduklarını görmekteyiz.

Rumeli'de yollar ve yerleşimlerin taksimi sağ ve sol kollar şeklindedir. Osmanlı, fetihler süresince ve Balkanlarda kaldığı süre içinde bu yolları kullanmış onarmış fakat kendi ayrı bir yol çizmemiştir.

Rumeli'ye geçen Süleyman Paşa, buradaki ana yollar boyunca akınlar yapmaya başlamıştı. Osmanlı kuvvetleri batı, kuzeybatı ve kuzeydoğuya doğru ilerlerken Romalıların yaptırdığı ve daha sonra Bizans'ın da kullandığı yollardan yararlandılar. Bu yollar Sol Kol (Via Egnatia – canib-i yesar), Orta Kol (Via Militaris – tarik-i evsat) ve Sağ Kol (Kırım – Karadeniz ticaret yolu) olarak biliniyordu. Rumeli'ye geçen Süleyman Paşa buradaki ana yollar boyunca akınlar yapmaya başlamıştı.

Sol Kol; İpsala, Gümölcine, Serez, Karaferiye ve oradan ikiye ayrılıp Tırhala ve Üsküp'e ulaşıyordu (Heywood, 1999). Orta kol; Çirmen, Zağara, Filibe ve oradan ikiye ayrılıyordu. Birinci yol Sofya üzerinden Niş ve Belgrad'a ulaşıyor, ikinci kol Köstendil üzerinden Üsküp'e bağlanıyordu. Günümüzde Sol Kol olarak belirlenen yerler Kızıldeli Bektaşîlerinin yerleşim bölgesidir.

Sağ Kol'a (Bk. Gökbilgin) gelince bu yol Trakya'dan başlayarak Kırklareli üzerinden kuzeye doğru devam ediyor, Edirne'den gelen yolla birleşip Tunca vadisini takip ederek Istrancaların ve Balkan Dağlarının doğal geçitlerinden geçmek suretiyle Karadeniz'e paralel olarak Tuna Nehri'ne kadar ulaşıyordu. Yol büyük merkezlere ulaşacak şekilde bazı yerlerde ikiye ayrılarak

² Kaynak kişi Adnan Okyar. 1955.Çiftlik köy. Yüksek okul.

devam ediyordu. Pravadi'dan batıya giden yol Tırново ve Niğbolu'ya ulaşıyor, asıl yol kuzeye doğru devam ediyor ve Dobruca'dan geçip Babadağ'a geldikten sonra Tuna Nehri'ni geçiyordu. Tekrar ikiye ayrılan yolun doğuya doğru devam eden kolu Kırım'a gidiyor, diğeri Yaş üzerinden kuzey denizine kadar ulaşıyordu.

Sağ Kol, askerî anlamda Orta Kol kadar faal olmamasına rağmen önemini daima korudu. Bu koldan yapılan akınlar Mihaloğullarının denetiminde bulunuyordu.³ İstanbul'a buğday, et ve tuz sağlayan merkezlerin yoğunluğu bu güzergâhta idi. Buğday ve kesimlik hayvanların kara yolu veya deniz yolu ile başkente ulaştırılması bu yolun önemini artırıyordu. Köstence, Varna, Burgaz, Mesembria gibi Sağ Kol'un önemli limanlarından her türlü üretim, başkente ulaştırılıyordu.

Fetihler tamamlanınca uçlarda idari, askerî ve stratejik anlamda çeşitli konular göz önünde bulundurularak Sancak teşkilatı kuruldu. Sancaklar askerî ve idari birim olarak Rumeli Beylerbeyliğinin yönetiminde toplandılar.

Sağ Kol'a yapılmış olan sürgün ve iskâna değinilmemiş olmasına rağmen Rumeli'nin haritası sayılan bir tapu tahrir defterinde (BOA, 370) sürgünler hakkında geniş bilgi bulunmaktadır. Kanuni Döneminde düzenlenmiş olan bu defterde Sağ Kol'da yer alan Aydos, Pravadi, Varna, Hacıoğlu Pazarı kazalarında bulunan köylere Saruhan ilinden kaçır hane sürgünün yerleştirildiği kaydedilmiştir. Bu bilgi, Saruhan bölgesinden Sağ Kol'a da yoğun nüfus nakli olduğunun açık işaretidir.⁴ Sürgünler, genellikle 10 haneyi geçmeyen gruplar hâlinde yerleştirilmiştir. Bazı hâllerde köy ve mezralara iskân edilenler birlikte yazılmış, bu durumda dahi iskân edilen hane sayısının toplam 14-15 haneyi geçmediği görülmüştür.⁵

Sağ Kol'un Kırklareli ve Bulgaristan gidış yolunda, Şeyh Bedreddini inancına 1868'den bu yana Şeyh Bedreddin'i ve Balım Sultan Bektaşiliğine devam eden Amucalar olarak adlandırılan toplum tarafından yolun güvenliğini sağlamıştır.

Rumeli'de iskân ve siyaset döneminde fethedilen yerlerde yerli halka hoşgörü ile davranılarak onları kazanmak hedeflenmiş, bunda da başarı sağlanmıştır. Gelenlerin Bektaşî erenleri ile desteklenmiş olması daha da işi kolaylaştırmıştır. Benim araştırmalarımda Bektaşîliğin şu özelliğini gördüm: Bektaşî toplumu sadece Türk ve Müslümanlarla değil aynı zamanda kendi soyundan ve inancından olmayanlar ile kan bağı kurmayı düşünmemiştir. Bu, onun yüzyıllarca Balkanlarda özelliğini bozmadan yaşamasını sağlamıştır. Kendi soyu olarak kabul ettiğinde bile 7 nesil sayarak ve komşu kızını bile almayarak yaşamıştır. Trakya'da hâlen devam eden Bektaşî ve Bektaşî sürelerinde ve diğer Sünni toplumlarında da bu uygulama devam etmektedir.

3 Mihaloğulları hakkında bkz. M.Tayyib Gökbilgin; "Mihal-oğulları" mad. İA. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C.I, s. 570.

4 BOA, Tapu Tahrir Defteri, H. 890 / 1485, No 20, s. 27 – 83. Askerî teşkilat olarak Rumeli'de Yürükler hakkında bkz. M. Tayyib Gökbilgin, Rumeli'de Yürükler, Tatarlar, ve Evlad-ı Fatihan, İstanbul 1957, s. 14.

5 BOA, TD: No 370, s. 438; Sulu köyü maa Güne Arslan Mezraası ; 14 hane sürgün.

Günümüzde devam eden Bektaşî ve Bektaşî sürelerinde geleneksel inanç liderleri ve yardımcıları tarafından giyilen giysiler Balım Sultan'a bağlı Babagan Bektaşîlerinde görülenler haricinde kalmamıştır. Yalnız kendilerini Ehl-i Beyt'e bağlayan Şeyh Bedreddiniler de şemle adlı bir başlığın (bazı toplumlarda bu tür giysilere Taç da denilmektedir) varlığını görmekteyiz.

Ayrıca Trakya ve Balkanlardaki bazı Bektaşî ve Bektaşî sürelerinde kadınların giydiği feracelerde farklılıklar gözükmemektedir. Normal günlerde giyilen feracelerin haricinde genç kızların giydiği ve genç evlilerinde giydikleri feraceler renklidir. Şimdiye kadar tespit ettiğim feracelerden Amucaların koyu yeşil ve yeşil tonları olan feraceleri, Sarı Keçe Türkmenlerinin ise kırmızı feraceleri vardır.

Tarih: 29/Z /1230 (Hicri) Dosya No:1313 Gömlek No:51154 Fon Kodu: HAT

Kadınların açık renk ferace giymeleri ve erkeklerin başlarına şal sarmaları yasağına dikkat etmelerinin kapdan paşa ve yeniçeri ağasına şiddetle tenbih edilmesi.a.g.y.tt

Tarih: 29/Z /1239 (Hicri) Dosya No:707 Gömlek No:33904/AFon Kodu: HAT

Eğin kasaba ve kurasında mütemekkin reayadan yirmi kadarında sarı pabuç bulunup fes giyenlerin de yalnız çocuklar olduğu ve bazı kadınların da kırmızı ve yeşil ferace giydikleri tahkik olduğuna dair Meadin-i Hümayun Emini Vekili Şakir Ağ'a'dan Şark Seraskeri Rauf Paşa'ya tahrirat.a.g.y.tt

Tarih: 29/Z /1254 (Hicri) (M.15 mart 1839 Cuma) Dosya No:493 Gömlek No:24176/A Fon Kodu: HAT

Kadınların resmi günlerde telli amame ve ferace giymeleri hakkında, Meşihat'ın müzekkeresi. a.g.y.tt⁶

İbadetlerde Giysiler

Günümüzde kadınların ve erkeklerin meydanlara gelirken giydikleri, geçmişe nazaran farklılıklar göstermektedir. Erkekler günlük yaşamdaki giysileri ile gelir. Yalnız her toplumun ibadet yeri meydanda erkeklerin başlarında şapka veya taç, hareke ve farih adı verilen başlıkların olduğu görülmektedir. Mürşitler yeşil 12 dilimli (12 İmamları temsil eder) dervişler yarısı yeşil yarısı beyazdır. Muhiplerin tamamen beyaz 12 dilimli olduğu görülür. Yalnız Balım Sultan Babagan Bektaşîlerinin Derviş baba (mürşit) Halife baba ve en üst makam Dede babanın giysilerinde ufak tefek farklılıklar görülür.

Trakya'da ve Balkanlar'da adları ve inançları tespit ettiğim bazı toplumlar aşağıda tablo olarak verilmiştir.

⁶ www.devletarsivleri.gov.tr./katolog/osmani/arsiv

Toplum adı	İnancının adı.
Ali Koçlu	Kızıl deli
Amucalar	Balım Sultanlı (1/3 Şeyh Bedreddini)
Balaban Türkmenleri	Balkanlardakiler Kızıldeli
Çarşambalı (Yeşil Abdal)	Kızıldeli
Eğri bozlu	Balım Sultanlı
Eroğlu(Kızıl deli.)	Kızıl deli
Hamza beyli	Balım Sultanlı(Bir kısmı Rufai, ve halveti)
Kanatlar (Karaman Türkmeni)	Balım Sultanlı
Kayalar	Balım Sultanlı
Kayı	Balım Sultanlı
Kocacık Türkmenleri(Karaman Türkmeni)	Balım Sultanlı
Köpekli Türkmenleri	?
Langazalı*(Bozlu aşireti)	Balım Sultanlı
Nakşiler	Nakşî ve BALIM Sultan erkânı karışımı)
Otman Baba	Otman Baba Bektaşî süreği
Perşembeli	Balım Sultanlı
Sancaktar Hasan baba	Balım Sultanlı
Sarı keçeli	Balım Sultanlı
Sarı saltıklı	?
Sarıgöl(Karaman Türkmeni)	Balım Sultanlı
Sadova bölgesi	?
Torlak	?
Selvi Bölgesi(Selviova yöresi)	?

Günümüzde Trakya'da bulunan Bektaşî ve Bektaşî sürelerini Balım Sultan evveli Bektaşî erkânına bağlı olan ocaklar ve Balım Sultan erkânına bağlı olan ocaklar olarak 2 bölümde incelemek gerekmektedir.

Hacı Bektaş Veli'nin ardından ortaya çıkan ve günümüze kadar varlıklarını sürdüren bu iki inanç Kızıldeli musahipli Abdal Musa ve musahipsiz erkân uygulaması ile gelmiştir. Trakya ve Balkanlarda Bektaşî ve Bektaşî sürelerinde musahipli ve musahipsiz erkânlar görülmektedir. Abdal Musa Bektaşî süreği Balkanlarda etkili olmamış, hatta tarafımızca bu süre Bektaşîliğine girmiş bir toplum tespit edilememiştir. Yalnız mensubu bulunduğu Amuca toplumunun Şeyh Bedreddin inancı evveli Kayseri'nin Emmiler köyünde iken Abdal Musa Bektaşî süreğinde olduğu izlenimini veren bazı bulgulara rastladım. Abdal Musa Bektaşî süreğinde

nasip törenindeki bazı uygulamalar, Bedreddinilerin en önemli Çerağlardan birinin adı Abdal Musa olması, hemen hemen hâlâ Amucaların Şeyh Bedreddinlerin de ve Balım Sultan Bektaşilerinin de Abdal Musa kurban muhabbetinin olması bu verilerin sadece birkaçıdır. Bir toplum bir başka inanca geçilse de töredendir diye bazı uygulamaları bırakmamaktadır. Bunu Nakşî Dervişlerinde görmekteyiz. “Türklerde il gider; ama töre kalır.” sözü bunu anlatmaktadır.

Balım Sultan Evveli Bektaşî Erkânı uygulayan Trakya'daki Ehl-i Beyt tarikatları şunlardır:

- 1.Seyit Ali Sultan erkânı uygulayan Kızıldeli Bektaşîleri
 - 2.Seyit Ali Sultan erkânı uygulayan evladiye kolu olan Ali Koç Baba Bektaşîleri
 - 3.Otman Baba'ya bağlı olan (Bektaşîler) Babailer olarak bilinmektedirler. Hasköy ve Deliorman bölgesinden gelenler. Musahipli ve musahipsiz olarak bilinirler.
- Alfabetik sıraya göre günümüzde devam eden inançlar ise aşağıda verilmiştir.

1. Ali Koçlu (Kızıldeli)
2. Balım Sultanlı (Babagan kolu)
3. Çarşambalı (Kızıldeli)
4. Kızıldeli
5. Nakşî Bektaşîleri
6. Otman Baba 2 kol (Musahipli ve musahipsiz)
7. Şeyh Bedreddiniler.

Bunları inançlara göre sıraladığımızda şöyle bir tablo oluşmaktadır:

- 1.Kızıldeli İnancına bağlı olanlar (Ali Koçlu, Çarşambalı, Seyit Ali Sultanlılar)
- 2.Babai Bektaşîleri/Otman Baba 2 kol (Musahipli ve musahipsiz)
- 3.Balım Sultanlı (Babagan kolu)
- 4.Nakşî Bektaşîleri
- 5.Şeyh Bedreddiniler

1.Ali Koç Baba Bektaşî Süreği

Kızıldeli inancının evladiye koludur. Aynı zamanda Yunanistan'daki Kızıldeli toplumunun da bir parçasıdır. Bu toplumun 1396 Niğbolu fethi evveli veya sonrası bu yöreye yerleştiği bazı arşiv belgelerinde mevcuttur. Toplum, adını Ali Koç Baba erenden almış, Kızıldeli erkânı uygulayan musahipli bir Bektaşî süreğidir. Bu gün kabileyeye adını veren Ali Koç Baba'nın kabrinin Niğbolu'da olduğu bilinmektedir. Yine aynı soydan olan oğlu Hüseyin Koç ise bugünkü adı Yablanova -Türkçe adı Alvanar- köyüne yerleşmiştir. Alvanar köyünde Ali Koç Baba'nın yerleşimi evveli bulunduğu söylenen Topuz Baba vardır. Topuz Baba'nın oğlunun adı da Alvan'dır. (Elvan) Köye adını çiçekler mi yoksa Topuz Baba oğlu Avlan mı verdi

bilinmez. Ayrıca Elvan, Elbanlı, Elvanoğlu, Elvanlar adlı Akça Kızanlık yöresine yerleşmiş bir toplumun eski yerleşimlerinden mi bilinmiyor.

Niğbolu Kalesi'nin fethine Ali Koç Baba'nın katıldığı söylenmektedir. Kale komutanının 1396'da Doğan Bey olduğunu tarihler belirtmektedir. Ali Koç Baba'nın fetihten sonra kalede komutanlık veya ileri bir mevkide görev aldığı sanıyoruz. Ali Koç Baba'nın tarih kayıtlarında Sisman, halk arasında Şişman olarak bilinen Bulgar kralını esir eden kişi olduğu veya kralın yenilmesinde büyük rol oynadığı söylenmektedir. Bulunduğu yörenin Türkleşmesinde ve toplumun inançlarının günümüze kadar gelmesinde büyük payı olan bir kişidir.

Ali Koç Baba'nın eşinin de Abdal Musa Sultan'ın kız kardeşi olduğu yine halk arasında söylenmektedir. Ali Koç Baba Bektaşî süreğinin mürşitleri Ali Koç Baba soyundan seçim ile erkânlarına göre seçilmektedir. Babaların soyu aynı zamanda Molla olarak bilinir. Bu lakabın okumuş kişi anlamıyla veya dinî yönüyle değil Erdebil tekkesinden el alan soylara verilen ad olduğu tarihi verilerden bilinmektedir.

Ali Koç Baba Bektaşî süreğinde mürşit makamında oturana Baba, yardımcılara Dede adı denilmektedir. Molla soyundan bir mürşit olmayan yerleşim yerlerine Baba tarafından *Vekil Babalar* atanmaktadır. Bunlar erkân yürütür ama musahip bağlayamadığı gibi bazı erkân uygulamalarında da yetkili değillerdir. Ali Koç Bektaşî süreğinde 4'lü musahip olunur, yani musahip kardeşleri bir örtü üzerlerine örtülür. Gül çubuğu ile baba onları tarikten geçirir. Kardeş olurlar. Gülden bir değneğin burada oluşu ve tarikatta görüşmelerde gül koklamasını andıran bir ayinle ilgili olması nedeni ile diğer toplumlar gülcüler, gül kardeşliği, gülü sevenler anlamında Gülşeni veya şivenin bozulması ile Gülşani denilmesine yol açmış olabilir. Ali Koç Babalarının Kızıldeli erkânı ile benzerlikleri nerdeyse aynıdır. Tığbentin yerini kuşağın alması da buna bir örnektir. Balım Sultan evveli Bektaşilikte tığbent yerine kuşak kullanılmıştır. Trakya'da Babagân kolu hariç diğer tarikatlarda (Bedreddin ilerde yoktur) kuşak şeklinde vardır. Dimetoka'daki tekke muhiplerinden erkân farklılığı zaman içinde oluşmuştur. Hâlen çeşitli göçler ile Türkiye'nin çeşitli yerlerine dağılmışlardır. Bulgaristan'ın Alvanar Veletler küçükler köylerinde azımsanmayacak miktarda muhipleri vardır. Günümüzde Bulgaristan'da Molla Mustafa, Eskişehir'deki Seydi Koç ve Tekirdağ'ın Muratlı ilçesinde Hüseyin Marangoz babalığa devam etmektedir. Vekil Baba olarak Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesinin Umurca köyünde Bektaş Yavuz Baba hizmet vermektedir. Vekil babalardan Kırklareli'nin Terzidere köyünden Hasan Usluaşık Baba erenler, bir trafik kazası sonucu 2010 yılında Hakk'a yürümüştür. Bu Bektaşî süreğinde hâlen 12 hizmet uygulanmaktadır.

Babaların ve Dedelerin giydiği özel giysileri yoktur. Sadece Taç adı verilen başlıkları vardır. Hâlbuki benim resimlerini gördüğüm Ali Koç Baba emanetlerinde 12 terkli Derviş tacı tennuresi gibi bazı giysilerin zaman içinde giyilmediği ve unutulduğunu sanıyorum. Semah çeşitleri pek fazla değildir. En büyük özelliği gül motifi şeklinin uygulanmasıdır. Dem görme veya dem alma vardır. Bu uygulama mürşitlerin rızalıklarına göre uygulama yapılmaktadır. Hatai'ye ait nefeslerin çokluğu dikkat çekicidir. Türkiye'de 46 Bulgaristan'da 7 yerleşim yerleri tespit edilmiştir.

2.Çarşambalılar (Yeşil Abdal Muhipleri)

Hâlen Kızıldeli inancına devam eden muhiplerine halk arasında Çarşambalı da denilmektedir. Daha evvel Romanya'da kalan Keçideresi köyünden bir mürşit bu topluma gelerek toplumu bu inanca yöneltmiştir. Bu kişinin kesin olmamakla beraber Yeşil Abdal olma ihtimali vardır. Yalnız Yeşil Abdal'ın gülbanklarda adının geçmesi de bizim aklımıza Yeşil Abdal'ın da en az ilk uyaran mürşit gibi bu toplum tarafından kabul gördüğüdür. Hatta bu inanç grubuna bağlı olanların bir isminin de Yeşil Abdal'ın olması buna delil gösterilebilir Halk arasında Çarşambalılar olarak bilinmeleri, çarşamba akşamları ibadet için toplanmalarındandır. Genelde Bulgaristan'da inanç mensubu toplumlar bir geceyi kutsal saymış ve bu gecede toplanmışlardır. Hizmet görme ve sorgulama yoktur. Musahiplik vardır, fakat musahiplik için herhangi bir kural şart yok. Yalnız musahip olacaklar arasında birinci derece akrabalık olmaması gerekmektedir. Nasipte tığbent yoktur fakat bellerine kuşanılan kuşak vardır. Babaların üstü büyük mürşittir ve 3,4 çeşit semahları vardır. Yedi hizmetli ise şunlardır: Çerağcı, rehber, ateşçi, gözcü, saki, zâkir, süpürgeci, hadımlar. Pek çok inançta önemle uygulanan kurbanı tekbirleme erkânı yoktur. Yurt içinde 10, Romanya'da 3, Bulgaristan'da 6 yerde yerleşimleri tespit edilmiştir.

3.Seyit Ali Sultanlılar Er Oğlu Kavmi (Eroğulları)

Bu kabileye verilen bu ada sadece Mehmet Eröz'ün Alevilik ve Bektaşilik adlı eserinde rastladık. Kabilenin pek çok mensubuna kabilenin adı sorulduğunda bilmediklerini söylediler. Kabile mensupları ile yaptığımız söyleşilerde Eroğlu ismine rastlamadık, ama Dağlı lakabını söylüyorlar. Zamanla Eroğlu isminin yerine Dağlı lakap olarak kalmış olabilir. Hâlen Tekkenin geniş arazisi eski arşiv kayıtlarında Yunanistan ve Bulgaristan sınırları içerisinde gözükmektedir.

1826 yılına kadar Kızıldeli yolu erkânının en büyük yetkili liderine Halife Dede denildiğini tespit ettim. Ne yazık ki son Halife Dede'nin 1826 olaylarından etkilenerek Arnavutluk'a sığınmasıyla Halife Dedelik makamı da boş kalmıştır. Bu gün hâlâ bu makama bir tek temsilci oy birliği ile atanamamıştır. Günümüzde bu makama seçilecek olan Halife dede için Yunanistan, Bulgaristan, Trakya, İstanbul ve Bursa'daki Kızıldeli Dedelerinin (Mürşitlerinin) bu makama aday olacak kişi veya kişileri erkânlarına göre seçmelerinden sonra ancak Halife Dedelik makamı yeniden açılabilir. Yoksa kişisel olarak ben Halife Dedeyim diye bazı kişilerin çıkması yanlıştır.

Kızıldeli ocağında Dede, aynı inancın Ali Koç Babaların da mürşit makamında babasıdır. Bir Kızıldeli Dedesinin Ali Koçlu bir kişiye Babalık vermesi de yanlıştır. Çünkü Ali Koç Babalılar hâlâ evladiye usulüne göre mürşit seçmektedirler. Sadece vekil Babalar soy dışından olmaktadır. Bu uygulama ne yazık ki Lütfi Dede tarafından yapılmış Ali Koç baba muhiplerinin arasında bir ikilik çıkarmıştır. Trakya'da her inancın kendi arasında bir erkân uygulaması mevcut olup kişisel ve düşünülmeden yapılan bu tür hatalar nedeniyle zaten bir avuç olan bu inanlarında ters etki yapmaktadır.

Kızıldeli erkânında mürşitlere Dede, yardımcılara ise Post Babası denilmektedir. Yani Ali Koç Babaların liderlerine Baba denildiği halde bu inançta yardımcılara Post babası denilmektedir. Farklı 2 inanç uygulaması vardır. Dem görme veya dem alma erkânlarında vardır. Uygulama farklılıkları mürşitlerin rızalarına göre şekil almaktadır. Dem alınması tüm Trakya ve Balkanlarda ibadette değil muhabbet faslındadır. Semahlar Ali Koç Babalıardan fazla farklılık göstermemektedir. Sofra kurulması ile ibadetleri Ali Koç Baba Bektaşilerinden az da olsa değişiktir. Kızıldeli muhiplerin tümünde günümüzde pek bilinmeyen ve Banazlı Pir Sultan ile karıştırılan Serezli Pir Sultan'a aittir.

Çerağlar Balım Sultan erkânına sayıca 12 oluşu ile benzemektedir. Musahip erkânı hariç %75 Balım Sultan erkânının kopyası niteliğindedir (Balım Sultan erkânında musahiplik yoktur). Balım Sultan da bu tekkeden yetişmiş olması kendi adı ile anılan erkânnamede geçmişten büyük izler taşımaktadır. Mürşitlerin ellerinde mürşit olduklarını belirten yazılı bir icazetnameler yoktur. Hem Ali Koç hem de Kızıldeli erkânında küçük kurbana Cebrail adı verilir. Bulgaristan kökenli Kızıldeli muhipleri Rehber, yani yola girerken seçtikleri kişiye halk arasında dayı diye hitap etmektedirler. Dayı, ana tarafı demektir. Rehber manevi ana, mürşit manevi babadır. Bu dayı sözcüğü kendi dışında toplumlarda rehberlerine karşı saygılarını tam gösterememe nedeniyle Rehberim diyemediğinden bir ad olarak karşımıza çıkmaktadır. Yurt içinde 61, Bulgaristan'da 10, Yunanistan'da 52 yerleşim yerleri tespit edilmiştir.

2.Otman Baba (Babai) Sürek Bektaşileri

Aslında bu inanç grubunun Babai olarak adlandırılması yanlıştır. Biz, halkın günümüzde bu tür tanımlamalar içinde Babai sözcüğünü kullanması dolayısıyla bu ada da yer verdik. Aslında Otman Baba Bektaşî süreği tanımlaması en geçerli olanıdır. Bazı yazarçizerlerimiz Babai olarak tarihî ve inanç bazında aynı görmesi sadece Nevzat Demirtaş Baba'nın dedesinin Balkanlara çıkıp onları kendisine bağlaması ile başlamıştır. Çünkü bu inanç gurubunun geçmişinde Seyyidlere bağlanma ve el alma geleneği vardır. Bu uygulama zamanın şartlarına göre bu hâli almıştır. Geçmişteki pek çok olay ve oluşum hakkında yazılı belge ve bilgilerimiz yok olduğundan sözlü bazı duyular neticesinde bu tür kişisel uygulamalar ne yazık ki geçmişî yanlış ve çıkarıcı kullanımlardır. Haskova'dan Türkiye'ye göç eden Babailer, kendilerinin Otman Baba'nın yolunu sürdürdüklerini söylerler. Biz bunlara "Tek Menzilli" Babailer diyoruz. Kuzey Bulgaristan'da ve oradan Türkiye'ye göç edenlere ise "Çift Menzilli" Babailer deniyor. Tek menzil Babailer, aynı Babagân Bektaşiler gibi, erkek ayrı, kadın ayrı nasip alıyorlar. Her şahıs için ayrı ayrı kurban kesiliyor. Nasip alacak olan kimseler, daha önce ikrar vermiş saygı duyduğu bir aileyi kendilerine rehber seçerler. Buna "Ana-baba" tutma denir. Bu ana-baba, rehberlik ettikleri canı, yol oğlu olarak kabul ederler ve kendi evlatlarından ayırmazlar. Nasip alan canlar da rehberlerini kendi öz ana ve babalarından ayrı görmezler. Tek menzilli Babailerde aynı Babagân Bektaşilerde olduğu gibi, nasip alan tüm canlar birbirlerinin yol kardeşi oluyorlar. Hasköy yöresinde yerleşenlerin ilk yerleşimlerinden olan Koçaşlı aynı zaman da arşiv kayıtlarında bir toplum adı olarak görülmektedir. Arşiv verileri 1514 yıllarında

Koçaşlı ve yöresinde yerleşimlerin varlığını belirtmektedir. Bu toplumun ve etrafında yer alan yerleşimlerin büyük bir ihtimalle 1480 yılında gerçekleşen büyük Türkmen göçünde geldikleri sanılmaktadır. Trakya ve Balkanlarda tarihsel ve tutarlı tek isim de Horasan'dır. Her toplum sadece Horasan'dan geldiğini söyler.

Babai olarak adlandırılan toplumun Bulgaristan'da Hasköy'e bağlı Babalar köyünde (Baştino) Hasan Baba Kurbanı, Kasım ayının 7'sinde, Karalar köyünde Hızır Baba Kurbanı 1 Mayıs'ta, Alan Mahalle'de Gazi Ali Dede Kurbanı 6 Mayıs Hıdrellez gününde ve yine Alan Mahalle'de Tatarlı -diğer adı ile Tederli- Baba'ya (Bu köyde üçüncü yatırın adı Hoş geldin Dede) kurban kesimi bahar aylarında, Mandacılar köyünde eylülün ilk haftası (Bivoljane) Elmalı Baba'ya kurban kesilmektedir.

Bir gece evveli bu evliyalara için Otman Baba Bektaşileri erkânlarına göre muhabbet açarak çerağlar uyandırıp ibadetlerini yapmakta ve semahlar dönmektedir. Bu yatırlara belli tarihlerde kesilen kurbanların niçin kesildiğini ve neden bu tarihlerde yapıldığını tam olarak öğrenemedik. Hızır Baba'nın mezar taşında 1470 tarihinin olması, bu kişinin Koçaşlı aşiretinden olmasa bile aşiretin yerleşmesinden evvel gelmesindedir.

Türbenin üzerindeki kitabe şu şekildedir:

Lailâhe İll'Allah Muhammedürresul-ullah Merhum Hızır Baba tâbe hennükü. Besi fi sene seb'a ve erbain ve tis'a mi.e. Yazılı bulunduğuna göre bu zatın 947 tarihi miladi 1540'a tekabül etmekTe olup Kanuni Sultan Süleyman devrine rastlamaktadır .

Günümüzde Trakya'da ve Bulgaristan'da hâlen yoğun hâlde bulunan Otman Babalılar Musahipli ve Musahipsiz olarak iki grupta incelenmelidir. Bu iki farkın tek bir nedeni vardır, Otman Baba Bektaşisi olarak da adlandırılan toplumlar Hasköy civarı Musahipsiz, erkân Deli orman bölgesi musahipli erkân uygulamaktadır. Bu iki farklılığı kesin olarak ifade edemesek de iki ayrı toplumun olduğu bilinmektedir. Hatta yerleşim yerlerinin tek bir değil birden fazla topluma ait olduğu görülmektedir. İki ayrı toplumun bir erkânda buluşmasıdır. Biri eskiye sadık kalmış diğeri ise musahip erkânına devam etmiştir.

Trakya'daki Otman Babalılar ile bazı yazar ve araştırmacıların Babailik çalışmalarının aynı bölümde incelenmesi bazı yanlışlıklara yol açacaktır. Araştırmacıların Babai ve Babailik çalışmalarına bir itirazımız yoktur. Babai kelimesi sadece Baba unvanını taşıyan bir şahsın yönettiği ayaklanmaya katılan kimseleri belirtmek için kullanılmaktadır. Şu hâlde bu kelime günümüzde dinî olmaktan çok politik bir anlam taşımaktadır.

Hâlbuki Otman Baba ve onun öğrettiği ilkelere bağlı olanların bazı kişilerin ısrarlı dayatmalarına rağmen tarihsel bir bağ yoktur. Çeşitli musahip hikâyeleri tarihsel olarak ele alındığında bu yanlış görülecektir.

Tüm inanç gruplarında manevi bağlanmaların dayanakları genelde gerçeği yansıtmamaktadır. Kökeni ve tarihi yönü ne olursa olsun günümüzde halkın çoğunluğu hatta tamamına yakını tarihi verilerden yoksundur.

Otman Baba ve buna benzeyen Bektaşî süreklilerinden hâlen uygulanan tek gerçek, mürşitlerin bir seyitten el alma ve ona bağlanma istekleridir. Anadolu'daki bir toplumun tarihsel olarak Alevi ocağı olduğu hâlde Balkanlarda Bektaşî ve Bektaşî süreğine devam ettiği görülmektedir. Otman Baba ve ardalarının tümünde etkin olan 7 sayısı ve buna bağlı inançlardır.

2001 yılında Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde Otman Baba Bektaşîlerinin nasip törenine katıldık. Nasip erkânına göre şu uygulamaları gördüm: Nasip başlamadan evvel her nasip görecek muhip can, rehberi tarafından mürşit huzuruna getirildi. Halktan yeni nasip alacak kişi için rızalık istemektedir. Halkın tümü "Eyvallah" derse tören başlamış oluyor. Nasip alacak kişinin rehberi yol atası, rehberin eşi yol anası olmaktadır. Bir nasip alacak er ile bacı rehberinin eşini mecburen yol anası seçmiş oluyor. Bir başka bacıyı yol anası seçmemektedir. Daha sonra Dede huzurunda niyaz sonrası bizzat dede tarafından kendi kurbanının böbreklerinden mürşit tarafından 3 yudum veriliyor. Daha sonra erkâna göre nasip devam ediyor. Aşağıdaki nefeste bu anlatılmaktadır.

Bunda gördüm Muhammedi'n durağın
Muhammet, Ali'ye verdi yüreğin Hu
Ayn-i Cem'de kesilen Kurban böbreğin
Mürşid ilen yatan ver dedi onu

Semahları çok meşhurdur. Bunu ilk fark eden merhum Vahit Lütfi Salcı'dır. Erkânları kısadır. Zaman içinde kısalmış olduğuna inanıyoruz. Yalnız semahları her yönü ile incelenmesi araştırılması gerektiğine inanıyoruz. Çünkü 2001 yılında Hacı Bektaş Belediyesinin daveti ile bu toplumun muhiplerini 16 Ağustos'ta yapılan Hacı Bektaş şenliklerinde semah dönmeleri için götürdüğümde yakından tanıma fırsatım olmuştu. Tüm Trakya ve Balkanlarda matem aylarında semahlar dönülmez.

Otman Baba Bektaşîlerinde Semahların yeri ve önemi büyüktür. Bunu semahlarının üç saati aşkın bir zaman biriminde uyguladıklarını söylersek abartmamış oluruz. Semahlar belli nefes ile türüne göre değişiklikler göstermektedir. Ayrıca pek çok Bektaşî ve Bektaşî süreğinde göremediğimiz semah dualarını bir Bacının yapmasıdır. Semahlar; Doğruca, Halka, Tek Karşılama, Çift Karşılama, Süzme, Aşk Ali (Aşkğali), Dörtler ve Kırklar Semahı olarak sınıflandırılmıştır.

Semaha kalkan kişi zâkire hangi semahı hangi türde döneceğini söyler. Zâkir de erkân içinde kuralına uygun ritimde semah nefesini icra eder. Doğruca tek ve çift kişi ile de dönülür. Halka semahı iki kişi ile dönülüyor. Ritimler genelde yavaştan hızlıya doğru kaideye göre şekil almaktadır. Süzme genelde Turna nefesi ile dönülür. Burada semah dönenlerin becerileri ve daha evvel öğrendikleri kişinin becerisi ile semahlar günümüze hiç değişmeden gelmiştir. Kırklar semahında 4 kişi semaha kalkar. 4'ler semahında sayının 4 olacak diye bir kaidesi yoktur. 4 kişi ile başlar, zaman ve yere göre sayı artabilir. 4'ler semahı ardından 40'lar semahı dönülür. Semahlarda sıra takibine önem verilmektedir.

Trakya'da semahlarını matemlerde sergileyen tek toplum Otman Baba Bektaşileridir. Bu semahları çok ağır ritim ile dönmektedirler. Matem yani bir canın Hakk'a yürümesinin kırkuncu gününde semah dönülmüyor. Seneyi devriyesinde (bir yıl sonra) semah dönülmektedir. Semaha kalkan kişiler nasip yaşına göre büyük olanın elini öper niyaz eder. Semaha kalkan eşlerin erine bacıların ayağına niyaz ettiğini gördük. Bunun Amucalarda da daha evvel Bektaşî ve Bedreddinilerde uygulandığını söylüyorlar. Nedeni hakkında sorduğumuz kişilerden net ve akla yatkın bir cevap alamadık. Erine itaat diye yorumlayanlar oldu. Bektaşilerde kadın erkek eşitliğini kabul eden toplumlarda itaatın inandırıcı olmadığını hatta erlerin her zaman gelecekte bir makam sahibi olacakları veya bir görev alacakları zaman eşinin rızası alındığına göre bu açıklama inandırıcılığını kanıtlayamamaktadır.

Burada canın başında buluna ve adına taç denilen (Bazıları Farih de demektedir) Rehber yol anası, mürşide de yol babası denilmektedir. Burada nasip erkânında 7 defa da gelmesi 7 ayakta teslimiyetlerini bizzat gördüm. Tığbent vardır. Kuşak şeklinde değildir. Nefeslere Kur'an denilmektedir. Nefeslerin Şah beyitlerinde dedeler kısa bir dua yapmaktadır. Bu nefesi yazan kişiye kısa da olsa bir saygı şeklinde algılanabilir. Zâkirler meydan da mürşitlerden sonra en çok yetkili kişilerdir. Yurt içinde 46, Bulgaristan'da 20 yerde yerleşimleri tespit edilmiştir.

Musahipli Otman Babalılar

Tarihsel olarak elimizde nereden ve ne zaman geldiklerine ait bir veri yoktur. Hasköy yöresinden farklılığı musahipli olmasıdır. Sadece bağlandıkları ocak olarak yakın zamanda Suca ettin veli olmasıdır. Geçmiş dönemde içe dönük bir uygulamadan bahsedilmektedir.

Bulgaristan süre Bektaşileri muhipleri genelde biz Babaiyiz daha sonra OtmanBabalıyız, Demir Babalıyız, Musa Babalıyız biz Akyazılıyız gibi sıralama yaparlar. Aslında bu sayılanlar Otman Baba ardından bu yola hizmet etmiş kişilerdir. İlk bakışta bunların ayrı bir süre kurdukları fikrine kapılmayan yoktur. Ama esasında musahipli kolun hizmet etmiş kişilerinin yörelerinde halkın sahiplenmesinden başka bir şey değildir. Yerleşim yerlerinin adlarına bakıldığında farklı toplumların cemaatlerin bir yörede bir inanç altında toplanması kabul edilebilir. Kesin veriler olmadığından bu yerleşimlerin nereden geldiklerini yazamıyoruz. Çünkü yer adlarına göre bir tarihsel veri bile kesinlik kazanmamaktadır. Bazı yerleşim adları daha evvel bu yöreye gelmiş ama çeşitli nedenler ile başka yerlere göçmüş ama adları kalmış olabilir.

Bir başka ocak ise hâlen Bulgaristan'da kalmış Yunus Abdal (Yankova) köyü sakinleri vardır. Bunların aşağıdaki verilere göre göç ile inançlarını taşıyamadıkları ve köyün de göç sonrası bu inanca devam edemediğidir. Köye adını verdiği söylenen Yunus Babanın buraya ne zaman yerleştiğine ilişkin henüz kesin bir bilgi yoktur. Babinger, Yunus Abdal'ın Demir Baba'nın kardeşi Hüseyin Baba'nın oğlu olduğunu yazmaktadır. Otman Baba ardından pek kişi eren tarafından uygulanan erkânlar zaman için de belli yerleşimlerdekilere ad olmuş ve günümüze kadar böyle gelmiştir. Yunus Abdal Köyü Bulgaristan'ın Razgrat ilçesine bağlıdır. 300 nüfuzu geçkin tamamı Türk'tür. 18 ve 19. yüzyıllarda Ulah ve Rus saldıralarından dolayı birkaç defa

dağılmış. Bu arada Kafkasya ve Kırimdan gelenler de yerleşmiş. 1810, 1827, 1878 yıllarında Türkiye'ye göçler olmuş.

Aşağıdaki listemiz sadece bu iki köyden gelenler değildir. Yola devam edenler genelde Tekirdağ ilinin Çorlu ilçesine bağlı Çeşmeli ve İstanbul içinde bazı merkezlerde bulunanlardır. Bize etraflı bilgi veren ve hâlâ İstanbul da Otman Baba musahipli kolunun babalığını yapan Hakkı Saygı'nın köyü Kolabina'dan gelenler de yola İstanbul ilçelerinde devam etmektedirler.

Geleneklerinde mürşitlerin bir Seyit'ten el alma olduğundan Eskişehir'deki Sultan Sücaettin postnişinliğine bağlıdır. Mürşitler bu merkeze bağlı olmalarına karşın kendilerine has özellikleri olan bir erkân ile ibadetlerini yapmaktadırlar. Kendilerini Hazret-i Pire yani Hacı Bektaş'a bağlı göstermektedirler. Genelde liderlerin ve muhiplerin Zamanla Hacı Bektaş'tan uyaracak Seyit bulamadıklarından Nevzat Demirtaş Dede ye bağlanılmıştır. Erkânlarında 12 hizmet aynen uygulanmaktadır. 12 dilimli taç takarlar. Canlar ve diğer görevli erler beyaz 12 dilimli taç giyerler. Kadınlar şalvar giyer ve fita takarlar. Babai kolları içinde en büyük farklarının semahlarında olduğunu söylemektedirler... Yola girmek ve musahip kardeşi olmaya *Blezer* demektedirler. Nevzat Baba Erenler için 2008 yılı Kasım ayı içerisinde Hakk'a yürüdüğünü duydum. Ruhu şad olsun.

Nasipte nasip alan canlar mürşitlerin omuzlarına niyaz yapıyor, buna da Tavaf denilmektedir. Tıg bent nasipte sadece erlere var. Eskiden tıg bendi cana babalar bağlanmış, günümüzde bizim gördüğümüzde can kendi bağlamıştı. Erinin eteğine tutunarak nasibe gelmektedir. Daha sonra eşi ile beyaz bir örtü altında ikrar almaktadır.

Otman Baba diğer süreklere de çerağlar 3 adettir. Otman Babalılarda musahipliğin ana temeli denetlemedir. Güvencedir. Deliorman Bölgesinde bulunan Babailer, her ne kadar Otman Baba'ya bağlı görünseler de Otman Baba'nın mücerret oluşu, yerine bir post-nişin bırakmamış olması, ayrıca Otman Baba ile Süceaddin Veli'nin İmam Rıza evlatlarından oluşu, yine Otman Baba'nın Velâyetnamesinde belirttiği gibi birbirlerine çok yakın oluşudur. Hatta Otman Baba, dervişlerine Süceaddin Veli için: "Biz bu mülkte iki kişiyiz, bana nasıl hürmet ediyorsanız, ona da aynı şekilde hürmet edin." rivayetinde yola çıkılarak bağlanma gerçekleştirilmiş.

1911 yılında Süceaddin Veli post-nişini "Nuri Demirtaş Dede" ve mahiyeti, Bulgaristan'ı ziyaret ediyorlar. Daha sonra da 1924 yılında Hakkı Demirtaş Dede ve mahiyeti tekrar bu yöreleri ziyaret ediyorlar. Böylece Kuzey Bulgaristan'ın tamamı, yani Deliorman bölgesi Süceaddin Veli Ocağı'na bağlanmış oluyor. Bu nedenle adı geçen bölgelerde yaşayan ve 1935 yılından günümüze kadar bu bölgelerden Türkiye'ye göç edenlerin tamamı; Süceaddin Veli Ocağı'na bağlanmışlardır

Çift menzilli Babailerde ise iki çift cana, yani iki erkek ile iki bacı Musahip kavline girerler. Tek kurban keserler. Çünkü bunlar, daha önce nasip almışlardır ve ikrar kurbanı kesmişlerdir. Musahiplik, sizin de belirttiğiniz gibi, "otokontrol" sistemidir. Çift menzilli Babailerde ise sadece dört can bir can olarak, "yol kardeşi" oluyorlar.

Musahiplik şartları ve uygulamaları

1- Musahip olacak kimseler, uzun zaman birbirini denemeli, her yönleriyle birbirleriyle anlaşabileceklerine kanaat getirmelidir.

2- Hem maddi, hem manevi olarak birbirlerine destek olacaklarına gönülden inanmalı ve özlerini birleştirmelidirler. Özde ve gönülden birleşmeyen kimseler, gerçek musahip sayılmazlar

3- Genellikle birbirine denk aileler arasında kardeşlik kurulmalıdır. Aralarında fazla bir yaş farkı olmamalı, birisi çok zengin, diğeri çok fakir olmamalıdır. Eğer biri çok zengin, diğeri çok fakir olursa fakir olan kardeş, her zaman zengin olan kardeşin karşısında kendisini ezilmiş olarak görür.

4- Her yönüyle geçinebileceklerine karar veren iki çift talip, önce anne ve babasından, daha sonra da bağlı bulunduğu ocağın müşşidinden izin alır. Tüm eş dost ve girecekleri cemin canlarından “razılık” alırlar.

5- Yapılacak bir ibadet cemi töreninde, musahipliğın tüm hukuksal yükümlülüklerini yerine getirirler. Örneğın: İkrar verip üzerlerine musahiplik hudbesi ve “Yedullah” âyeti okuturlar. Bugüne kadar işlemiş oldukları suçları için müşşidin önünde tövbe ederler. Can kulağı ile müşşidin öğütlerini dinlerler ve gereğini yerine getirirler.

6- Her yıl, müşşit ve cem halkı önünde senelik görgü veya sorgusunu yerine getirip, üzerinde kul hakkı bırakmazlar.

7- Eğer herhangi birisi, ahdinde durmayıp vermiş olduğu ikrarı bozarsa hem Allah nezdinde hem de cem halkı önünde kusur işlemiş olur ve cemden kovulur. Bu kimse ile birlikte, diğeri üç can da düşkün olur.

8- Musahip musahibine hem malıyla hem canıyla bağlanmalıdır. Birisinin sevinci ve mutluluğı, diğeri kardeşin de sevinci ve mutluluğı olmalıdır. Bir kardeşin sıkıntısı ve kederi, diğeri kardeşin de sıkıntısı ve kederi olmalıdır.

9- Musahip kardeşler, birbirlerinden habersiz hiçbir iş yapmamalıdır. Hiçbir zaman rızadan ayrılmamalıdır.

Yunus Abdal Köyü Bektaşîleri

Bu köyde bulunan Musahipli Bektaşî süreğinden olanlar yerleşim yerini terk etmeleri sonrası Türkiye’ye göç edenler de Yunus Abdal köyündekiler de Sünnilemişlerdir. Sadece Yunus Abdal köyünden pek çok yere göç olduğu için ayrı ele alınmıştır. Yoksa musahipli Otman Baba erkânın uyguluyorlarmış.

Yunus Babanın buraya ne zaman yerleştiğine ilişkin henüz kesin bir bilgi yoktur. Babinger, Yunus Abdal’ın Demir Baba’nın kardeşi Hüseyin Baba’nın oğlu olduğunu yazmaktadır.

Yunus Abdal köyüne dinî görev yapmaya gelen Karaarnavut köyünün papazı 1940 yıllarında tanıştığımızda bana Demir Baba ve Hüseyin babadan önce geldiği halkın Yunusça dediği kaynağının adının Yunusça'dan bozma olduğunu, bu kaynağın yanına yerleştiği, Şeyh Bedreddin'in Deliorman da padişaha karşı ayaklandığında birçok müslim ve gayrimüslim bazılarının Yunus Abdal yanına toplanıp Balkan dağlarına giden Şeyh Bedreddin'in gönüllülerine Sivri köşe (Hüseyin Baba Tekkesi ile Yunus Abdal köyü sınırı)sinde katıldıklarını anlatıyordu. Eski tapu defterlerinde 1702 yılının kayıtlarında yer almaktadır. Yunusça kaynağı 7 yıl akıp 7 yıl durmaktadır. Ben Türkiye ye göçmezden evvel iki defa akıp iki defa durduğunu biliyorum.

Yunus Abdal Köyü Bulgaristan'ın Razgrad ilçesine bağlıdır. 300 nüfusu geçkin tamamı Türktür.18 ve 19. yüzyıllarda Ulah ve Rus saldırılarından dolayı birkaç defa dağılmış. Bu arada Kafkaya ve Kırım'dan gelenler de yerleşmiş. Karye-i Yunus Abdal Hane .24 Mücerret . 6. Hâsıl..1750 Milliyeti. Türk⁷ olarak kayıtlarda geçmektedir.

3.Balım Sultanlı (Babagan Kolu)

Bektaşiliği kurulaştıran önder olarak bilinen Balım Sultan, 1457'de Dimetoka'da doğmuştur. 1517 tarihinde hakka yürümüştür. Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin manevi kızı Fatma Nuriye Hatun (Kadincık Ana - Kutlu Melek)'un torunu Mürsel Baba'nın oğludur. Geniş bir kitleye göre Bektaşiliğin önemli bir ulusudur. "İkinci piri (piri sani)", kurucusu ve kurulaştırıcısı olarak görülür. Kurucusu değildir ancak "ikinci piri" olduğu, kurulaştırdığı, yolu yasal bir kurum durumuna getirdiği, Bektaşiliğin var olan yapısına yeni bir biçim kazandırdığı, erkânını geliştirerek yeniden düzenlediği kesindir. Bektaşilik onunla birlikte devlet tarafından tanınır ve geniş yığınlara mal olur. 1501'de dönemin padişahı kendisi de Bektaşiliği benimsediği iddia edilen Bayezid tarafından Kırşehir'deki Hacı Bektaş Dergâhı'nın başına atanır.⁸

Günümüzde Trakya ve Balkanlarda hâlâ Balım Sultan erkânına devam eden ve Sünnileştiği hâlde köken olarak bu inanca bir zaman devam edenler anlatılacaktır. Balkanlarda en yaygın olarak görülüşü yer Yunanistan ve Arnavutlukta. Bulgaristan'da Sürek Bektaşiliği ve Kızıldeli Bektaşiliği kollarının etkinliği dolayısıyla pek etkili olamamıştır. Balkanlarda 1826-1877, 1914-1924 yılları arasında yerlerinden göç edenlerin pek çoğunun Bektaşî inancına sahip oldukları hâlde göç sırasında iskânları savaşlar ve benzeri nedenlerle neredeyse %80-90'ı Sünnileşmişlerdir. Bunu toplumların pek çoğu bilmemekte, bazıları ise bunu bildikleri hâlde saklamaktadırlar. Çok azı geçmişindeki inançlarını bilmekte ve açıkça bu inanca günümüzde devam etmemekle beraber bunu kabul etmektedir. Yöresel olarak bulunduğu yerde ortamını bulanların çok azı ise inançlarını devam ettirebilmektedir. Bektaşî ve Bektaşî süreklileri Aleviliğe benzemez. Toplumun bir ferdinin inanca devam etmemesi ardından oğlu veya torunlarının inanca devam etmeleri görülmemektedir. Çok nadir olarak evlilik ve çevre etkenleriyle bazen bir muhipin oğlu veya torununun yıllar sonra bu inanca girdiği görülmektedir.

⁷ Cevat Sedes .Defteri i Mufassal-ı Niğbolu cild-i Sani 1579 yılına ait yayımlanmamış lisans tezinde Yunus Abdal köyüne ait kayıt 8 tr.wikipedia.org/wiki/Balım_Sultan

Balım sultan erkânı müsahipsizdir. Yani kişiseldir. Sadece kişi kendiden sorumludur. Ama genelde eşleri ile aynı gün nasip alırlar. Kadın ve erkeklerden biri bu inanca girmeyebilir. Eşlerin rızası ile bu tür nasip almalar görülmektedir. Balım Sultan o günün şartlarına göre bazı yenilikler getirmiştir. Bazıları Bektaşiliğe demin Balım Sultan ile girdiğini söylerler. Amma günümüzde neredeyse yakın zaman uygulamalarını saymazsak tümünde dem uygulaması olması da bu tezi çürütmektedir. Trakya ve Balkanlarda Bektaşî ve Bektaşî süreklilerin tamamında dem vardır. Dem alma geleneği ibadet sonrası ritüellerinden olup kökeni aşağıdaki örnekten de net anlaşılmaktadır.

Türkiye'deki Aleviler ve Bektaşîler, atalarının âdetlerine uygun şekilde içki içmektedirler. Bunu İslâmî bir cila altında yapmaktadırlar. İçtikleri içkiye, Orta Asya Şamanist Türklerinde "kansız kurban" manasına gelen "dolu-tolu" demişlerdir. Böylece onu kansız kurban niyetine, saçı niyetine, ibadet maksadı ile içmektedirler. Ona gösterilen hürmet, içki verilirken -dolu dağıtılırken- büyük bir sessizliğin hüküm sürmesi, bunu işaretidir (Eröz, 1993)

Balım Sultan erkânında makamlar şu şekildedir: İlk olarak yola girenler muhip olarak adlandırılır. Daha sonra muhiplerin zaman içinde çerağ uyarma ritüelini öğrenirler. Genelde her toplumun farklı uygulamaları vardır. Bir muhipin çerağ uyarması rehberlik yapması sonrası genel de dervişlik aldığı görülür. Bazı uygulamalar istisna dışındadır. Her Derviş Baba adaydır. Eskiden 20-25 çift cana ulaşan mürşitler yer ve yol uygulamasının daha iyi olması için halk deyimi ile *Oğul Ayırma* yaparak dervişine bir Halife Baba'dan el aldırarak mürşit yaptığı söylenmektedir.⁹ Halk arasında oğul ayırma arılarının ilkbaharda yeni bir beğ etrafında yeni bir kovan kurmasına verilen addır.

Halife babalık makamı 11 adet olup belli merkezlere göre dağılım yapılmıştır. Ne yazık ki 1960'lı yıllardan beri tam uygulanamayan halife baba atamaları günümüzde Doç. Dr. Bedri Noyan Dede Baba'nın 1997 yılında Hakk'a yürümesi sonrası daha da karmaşık bir hâl alarak neredeyse 3-4 katına ulaşmıştır. Esasında 11 Halife baba ve onların da başı Halifelerin başı denilen Dede Baba ile 12 olup 12 imamları temsil edecekken günümüzde sayıları net değildir. Günümüzde hâlen Türkiye'de 2 Arnavutluk'ta 1 dedebaba olduğunu söyleyen kişiler vardır. Sözde bu makamlardaki kişiler ve bunlara bağlı olanlarda bölünmelere yol açmaktan öte yaraları görülmemektedir.

Dede Baba Balım Sultan Bektaşiliğinde en üst makamdır. Dede Baba hazretleri Hazreti Pir Hacı Bektaş Veli'yi temsilen onun dergâhında post-nişin ve Türbedardır. Dede Babalık makamı hayat boyuncadır. Babadan oğula miras bırakılamaz. Dede Baba'dan gayrı hiçbir kimse Hilafet erkânı yapamaz, Hilafetname yazıp veremez.¹⁰

Dede Baba makamına ilk getirilen kişi, 1551 yılında Sersem Ali Dede Baba'dır. Doç. Dr. Bedri Noyan Dede Baba 28. dedebaba idi. 1997'de yapılan seçim sonrası Ali Haydar Ercan ve ardından bir grup Halife baba tarafından Dede Baba ilan edilen Mustafa Eke hâlen sağdır. Bedri Noyan'ın sağlığında Türkiye'ye gelen ve Halife Babalık alan Reşad Bardi daha sonra Arnavutluk'ta kendisini dedebaba ilan etmiştir.

9 Bu uygulamayı bizzat merhum Doç Dr Bedri Noyan Dede Babadan dinlemiştim.

10 Doç. Dr Bedri Noyan Dede Baba, age.

Günümüzde Amucalar, Sancaktar Hasan Babalılar, Perşembeliler, Balım Sultan erkânına devam ettiklerini tespit ettim. 1868 yılında Şeyh Bedreddini olan Amucaların büyük bir grubu Bektaşiliğe geçmiştir. Bu sayede bir kıpırdama olmuşsa da bu toplumun büyük oranda 1877 yılı göçünde Trakya ve Anadolu'ya toplu göçü nedeniyle kalanların da bu göçten etkilenmesiyle çabuk söndüğü sanılmaktadır. 1826 olayları ardından Otman Baba Muhiplerinin bir kısmının Balım Sultan erkânına girdiği gözlenmektedir. Uzantıları hâlâ Bulgaristan'da vardır. Bunlar perşembe gecesi toplandıklarından bu adla anılmaktadır. Yine daha evvel Yeşil Abdal'ın inancı değişimin de etkili olması örneğini bu sefer biz Sancaktar Baba'da görmekteyiz. Ayrıca Yunanistan'da Kayalar (Kaylar) bölgesinde etkin bir biçimde bulunan toplumun Bulgaristan'da Cuma Pazarı çevresinde arşiv belgeleri ile tespit ettiğimiz yörede bir Balım Sultan Bektaşî oluşumunu görememekteyiz. Sünnileşme yılları bilinmemektedir. Karaman Türkmenlerinin az da olsa Bulgaristan da var olan toplumlarında inançların devam edemediğini göstermektedir. Bunda Osmanlı'nın Yunanistan'a nazaran Bulgaristan'da daha etkin bir denetimi mi yolaçtı bilinmez. Hamzabeyaşiretinin Makedonya'da etkin şekilde 1826'ya kadar Bektaşî olduğu hâlde neden Trakya ve Bulgaristan'da bunu devam ettiremediğini bilemiyoruz. Ayrıca Mehmet Eröz'ün de Alevilik Bektaşîlik kitabında bahsettiği Servi (Selvi) bölgesi Bektaşîleri de günümüz de yoktur. En azından Türkiye'ye göç edenlerin tümünü Sünnileştiğini gördüm. Ayrıca yine Karınabat'a bağlı Sadova ve çevresinde 15 köyünü tespit ettiğim toplum adı belirleyemediğim bu yöre halkının da 1940'lı yıllarda göç evveli Bulgaristan'da Bektaşîliğe devam ettikleri ama Türkiye'ye göçleri sonrası bu inançlarını devam edecek ortam bulamadıklarından Sünnileştiklerini görmekteyiz. Bu toplumun da kesin olarak Otman Babalı mı Balım Sultanlı mı idiler sorusuna hâlâ yanıt alınamamıştır.

Amucalar

Tarih kayıtlarında kabilenin adı Ammiler, Emmiler, Ammaca, Amuga, Amuca ve Amucaoğulları olarak yer almaktadır. Kenar-ı ırmak nahiyesi kayseri ammiler ve amaca adı ile kaydı vardır.

Cemâ'at-i Ammiler, an-yörükân-i İslamlu, der-mezra'a-i Kancak.Nefer: 37, hane: 30 Hasıl: 1810 akçe (OADB, 32).

Kenar-ı ırmak Nahiyesi Kayseri Ammiler ve Amaca adı ile kaydı vardır.

Kırkkilise Fi sene 894 Maa MALKOÇLU ve söyler hane maabiyuh 274 erkli ¹¹

Katmak

Bu köy, mezra iken Emmiler cemaatinin yerleşmesi ile köye dönüştürülmüştür. Bu köyde 24 ekinlü, 7 bennak, 9 caba olmak üzere 40 vergi nüfusu bulunmaktaydı. Bir de imam bulunan köyde arpa, buğday, bağ ve meyve mahsulleri üretilmekte olup hayvancılık ve arıcılık da

11 Tayyip Gökbilgin, Edirne Paşa ve livası, S.303. Eski yazıdan Dr. Burhan Terzioğlu Türkçe'ye tercüme etmiştir. İstanbul Edebiyat Fak yayını.1952.İstanbul

yapılmaktaydı. Köyden alınan vergi hasılları ve malikane 3000 akçe idi (TD 136, s. 209b.TD 136, s. 209b; Yetkin, 2007).

Amuca Kabilesi mensuplarının tümü Türkmendir. Yakın zamana kadar sadece Şeyh Bedreddini yolu erkânına bağlı olan bu kabileden yaşlılarımızın söylediklerine göre 1868 yılında bir kısmı Bektaşiliğe geçmiş, bir kısmı da her iki tarikatın dışında kalarak Sünnileşmişlerdir. O zamanlar Amuca Kabilesi mensupları diğer kişilerce bir konuşma veya sataşma sırasında “Onlara dokunmayın onlar Ertuğrul Gazi soyundan Osman Bey’in Amucası sayılır.” deniliyormuş.

Amuca adı, aynı zamanda güvenilir kişiler anlamında da kullanılır olmuştur. Bu da gösteriyor ki Amucalar Kayı boyunun içinde ufak bir kabiledir. Zaman içinde büyüdükleri için Kayseri kayıtlarında yer almışlardır. Sonra Balkanlara sürüldükleri tahmin edilmektedir. Daha sonra kabilenin bir kısmı da önce Sivas’a daha sonra Kars dolayına yerleştiği sanılıyor. Kars’ta bulunanlar bugün Amuca Oğulları diye anılmaktadır (Bu toplum varlığı bizzat beni ART TV’deki bir programın sonrası telefon ile arayarak netleştirdiler). Haleb Türkmenerlerindedir. 284 Aşiret -Oymak ve cemaatten kendi isteğiyle yerleşenlerin dışında çoğu bu iskân uygulaması neticesinde Kayseriye’ye (Kayseriye sancağına) yerleştirilmişlerdir. Amucaların tarihsel geçmişlerinde mutlaka bir Ehl-i Beyt inancı ile var olduklarını görmekteyiz. Kayseri’de Abdal Musa Bektaşisi iken Şeyh Bedreddin tarafından kurulan ve daha sonraları Bedreddini semavi diye anılan inanca geçmişlerdir. Tahmini olarak 1480 yılındaki büyük Türkmen göçünde Karadeniz üzerinden Kırklareli Ahmetler köyü ve civarlarına yerleştikleri sanılmaktadır. Yukarıdaki Malkoçlar kaydı olması bunu doğrulamaktadır.1868 yılında Emir Ali oğlu Abdal Ahmet Baba tarafından büyük bir kısmını Balım Sultan Bektaşiliğine geçirmiştir. Şeyh Bedreddin erkânnamesinde 1500’lü yıllara doğru Balkanlara geçiren kişi de aynı soyun liderlerinden Karaoğlu Abdal Ahmet Baba imiş. Yalnız günümüzde Amucaların Balım Sultan Bektaşiliğine devam edenler Kırklareli, Tekirdağ, Eskişehir civarlarındadırlar. Kırklareli ve yöresinde olan Amucaların büyük çoğunluğu Tefik Bey -Baba erkânı yürütüyor demektir. Bu yanlıştır. Tefik Bey Baba bir erkânname yazmadığı gibi buna yetkisi de yoktur. Sadece meydan açıp kapamada kendine has bir uygulamaları vardır. Tüm Amucalar Hilmi Dede Baba erkânnamesi uygulamaktadırlar. Balım Sultan erkânnamesi bir adettir. Günümüzde farklı uygulamalar ile değişiklere uğratılmış şekilleri vardır. Bu uygulamalar da genelde Dede Babalık yapmış kişilerin adları ile anılmaktadırlar. Bu sayının 70 civarında olduğu hatta bu sayının da ilerisinde olduğunu bir Bektaşî babası ve yayımcı olan Avukat Şakir Keçeli Baba şahsına söylemişti. Yurt içinde 94 Bulgaristan da 39 yerde yerleşimleri tespit edilmiştir.

Langaza Bektaşileri

1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki mübadele antlaşmasına göre Langaza yöresinde Türkiye’ye göç başlamıştır.

Mübadele ile gelenlerin yeni yerlerinde ilk zamanlar Bektaşiliğe devam ettikleri zaman içinde bazı nedenler den dolayı Sünnileştikleri sanılıyor. Langaza kökenli yaşı 70 varan kişiler bile

Bektaşilik ile geçmişte bir bağ olup olmadığını bilmiyorlar. Bazıları da bunu bilerek gizliyor. Yeni neslin toplumlardan dışlanma korkusu içinde oldukları izlenimini edindik.

Babagan kolu Bektaşilerinin bir kolu da Yunanistan'ın Langaza ilçesinden gelenlerdir. Bozlu, Kılıç, Kırepe Armutçu, Yeniköy, Dünderli, İstifanya, Langa, Eğribucak, Kokala köyleri bu toplumun tespit edilen köylerindedir.¹²

Bu toplumun kabile veya topluluğun bir adına rastlanılmamıştır. Burada yerleşim yerlerinden Bozlu adına göre Osmanlı arşiv kaynaklarına bu toplumun kökenini şu şekilde görmekteyiz: Burada bulduğumuz sonuçtan evvel bu toplum bireylerinin Konya Karaman yöresinde Langaza ve çevrelerine yerleştikleri söylenmektedir.

Ayrıca adı geçen **Bozlu** aşireti (Bozlu derendi, Bozlar) **Kıllu** Aşiretindedir. **Kıllu** aşireti de **Cerid** aşiretindedir. Cerid cemaati da Bozulus Aşiretindedir. Burada Bozlu aşireti ile Kayalar ve Makedonya'daki Hamza bey aşiretinin de Bozulus Türkmanından olması Bozulus Aşireti'nin köken olarak Bektaşî olmasını doğrulamaktadır. Her iki toplumunda Türkmen taifesinden olduğu kayıtlarda belirtilmektedir.¹³

Eğribozlular

Eğribozluların Türkiye'ye gelişleri 1860,1870 yılları arasında Eğriboz adasından Tekirdağ'ın Kayı köyüne ve Silivri'nin Fener köyüne, İstanbul'a ve İzmir'e yerleşmişlerdir. Ayrıca Tekirdağ ilinin merkezinde Soğukkuyu caddesinde büyük bir yerleşim kurmuşlardır. Bu toplumun mezarlığı daha evvel bu gün aynı mahalledeki Belediye çöplüğünde imiş. Bu toplum Namık Kemal'in Bektaşî olması dolayısıyla kendileri ile aynı inanç olduğu için bir heykel yaptırmış. Ne yazık ki bu heykelin bir trafik kazasında yok olmuştur. Hâlen Tekirdağ merkezinde 50. yıl ortaokulunun bulunduğu yerin etrafındaki büyük bir alan Eğri Bozluların imiş.¹⁴

Girit'te Bektaşiliğin Başlangıcı

Girit'ten göç evveli Bektaşî tekkelerine kendi ellerinle kilit vurmuşlardır. Bunu 1993 yılında Hacı Bektaş ilçesinde Hazreti Pir ziyaretim sırasında Halife Mustafa Eke'nin evinde Girit kökenli hayli yaşlı bir kişi nasip almıştı. Bu kişi "Çocuktum, bana tekkenin kilidini verdiler tekkeyi içerden kilitledim camdan aşağıya atladım." demiştir. Yani tekkeyi dıştan kilitleyememişler.

Bektaşilik tarikatını Girit'e Horasanlı Mevlana Derviş Ali Dede sokar. Bu kişi, o dönemler Ankara iline bağlı Kırşehir'de müftülük yapan Horasan'ın Türkmen aşiretlerinin ileri gelenlerinden Horasanlı Mehmet Hüdabende'nin oğludur. İstanbul'da medrese eğitimi aldıktan babasının tarikatına girmek için Suluca Karahöyük'e (Bugünkü Hacı Bektaş ilçesi) gider ve burada Bektaşiliğe girerek derviş olur.

12 Kaynak kişi.Necati Göçmen

13 Cevdet Türkay, age.

14 Kaynak kişi Mehmet Serez

Bektaşiliğin Girit'te ortaya çıkışı Girit'in fethi ile başlar. 1644'lerde Girit'i fethetmek için gönüllü birlikler toplanır. Bu sefere katılmak için Hacı Bektaş'taki Pirevi Dervişleri'nde bir gönüllü birlik oluştururlar ve Bektaşî yoksulları kafilesi adıyla sefere katılarak önemli görevler yaparlar. Gönüllü birliği Pirevi postunda oturan Dimetokalı Vahdeti Dede hazırlar. Horasanlı Mevlana Derviş Ali Dede'yi halife olarak gönüllü birliğin başına getirir. Ali dede, onun adına gittikleri yerde Bektaşiliği örgütleme, kurumlar açma, mürşit ve Babalar atama yetkisine sahiptir. 1665'lerde İstanbul'da genel orduya birliğe birlikte katılarak Girit'e gidilir. Girit'in alınması 25 yıl sürer. Derviş Ali Dede bütün harekâtlara katılır. Bektaşî yoksulları kafilesi, savaşın sonuna dek orduda kalır, çoğu da şehit olurlar. Bu topraklarda şehit olan Bektaşî Gönüllü birliği üyelerinde Gazi Mustafa, Gazi Cafer, Ali Evliya ve Ali Emir'lerin yatırları sonraki kuşaklar için ziyaret yeri olmuştur (Öz, 2001). Girit'teki tekkeler arşivlere bile konu olmuştur.

Tarih: 1242 (Hicri) Dosya No:293 Gömlek No:17474/.B Fon Kodu: HAT

*Girit köylerinde cami olmadığı ve ekserisi Bektaşî olduğu cihetle Kandiyeli haricindeki Bektaşî Tekkesi'nin camiye tahvili ve Bektaşîlerin def'i ricası hakkında.*¹⁵

Kandiyeli'de Bektaşî Tarikatı'nın ve tekkelerinin dini faaliyetlerinin yanı sıra günlük geçimlerini sağlayabilmek amacıyla ekonomik faaliyetler içine girdiği kararlardan anlaşılmaktadır. Kandiyeli'de "Topaltı" arazisinde bulunan Bektaşî Tarikatı, zeytin işletmek üzere kar amaçlı küçük ölçekli bir fabrika kurmuştur. Ancak söz konusu fabrikanın hâsılatı dergâha yeterince gelir sağlamamıştır. Bu nedenle "21 bargir gücünde" yeni bir fabrika kurmak istemişler ancak yeterince paraları olmadığından Cemaat-ı İslamiye İdaresi'nden 6000 Frank talep etmişlerdir. İdare de bu talebe olumlu cevap vererek söz konusu miktarı tarikata vermeyi uygun bulmuştur. Cemaat İdaresi Kandiyeli'de bulunan tüm tarikatlarla benzer ilişkiler içindedir. (VİBMA, Defter No. 1854, Kandiyeli İhtiyar Meclisi Karar Defteri, Karar No: 1580, 13 Mayıs 1913, s. 172.; Kara, 2007). 144 Türkiye'de 228 adet Girit te yerleşim yeri tespit edilmiştir.

Hamzabeyliler(Köprülüler/Makedonya)

Makedonya yöresinden gelen Bektaşîler, halk arasındaki söylencelere göre Konya yöresinden Bulgaristan'a göç etmişlerdir. Burada kurdukları ilk köylerinin ismi liderlerinin adını taşımaktadır. Bu köyün adı Hamza Bey'dir. Trakya'da Hamza Bey köyü Lüleburgaz'a bağlı 1927 yılından sonra satın alınarak yerleşim yapılmış yerleşimlendendir. Hamza Bey adının bu köye verilmesi büyük bir ihtimalle buraya yerleşen Hamza Bey kabilesinden olmuş olması gerekmektedir. Osmanlı Devleti zamanında göçler ve sürgünler ile Türkmenlerin yeni yerlerine geldiklerinde genelde büyük oranda yeni yerleşimlere bağlı oldukları toplumlarının adlarını vermek gelenek olmuştur. Bunu Başbakanlık, Osmanlı İmparatorluğu'nda şu kayıtla göstermektedir.

¹⁵ <http://www.devletarsivleri.gov.tr/katalog/osmani/arsiv>

Hamza, Hazabeğli (Hamzabeğlü) Bozok,Toros,Adana,Kars-ı Meraş,Sivas sancakları ,Edirne Zağra-i Atik kazaları, (Paşa sancağı) Kırkilise (Kırklareli) kazası (Vize sancağı), Boğazlıyan kazası (Bozok sancağı), Dubniçe kazası (Köstendil sancağı) Türkman taifesinden Hazabeğli Cemâatı Mamalu Aşiretindedir.

Aynı eserde Mamalu Aşireti kaydı şu şekildedir:

Mamalı (Mamalu) Aydın ,Tokad ,Bozok,Sivas ,Diyarbakir ,Çorumi Karman,Ankara, Şam Eyaleti, Kütahya Sancağı, Erzurum, Rakka, Adana eyaleti, Kırşehir, Adilcevaz Sancağı, (Van eyaleti) Malazgirt, Muş kazası (Van Eyaleti). Konar göçer Türkman taifesindedir. **Mamalı** Türkman Aşireti, Bozulus Aşiretindedir. (syf.116)

Bozulus Türkmeni'ne ait arşiv kaydı şu şekildedir.

Bozulus nam ı diğer **Tabanlı Türkmânı** . Karaman Eyaleti, eski il maa Akça şehir Kazası (Konya Sancağı) Ankara Sancağı,Emirdağ Kazası (Karahisar ıSahip sancağı) Türkman taifesinden (Syf 24)¹⁶

Bu köy ve civarları 1826 yılında II. Mahmud'un Bektaşiliği yasaklaması sonrası bu civar tekkelerinin zorla Rufai ve Halveti tarikatlarına girdirildiğini orada bizzat araştırma yapan Kenan Oflaz tespit etmiştir. Köprülü ve çevresinden gelip de bu gün İstanbul'un Sefa köyünü kuranlar yine aynı halkın mensuplarıdır. Bunların çoğunluğu Manisa civarlarına dağılmışlardır. Aynı yöreden gelen Muratlı ilçesine yerleşen Yıvanlı köylüler ise Sünni imişler. Yıvanlı köyünden gelen Bektaşilerin de olduğu biliniyorsa da köyün Sünni olarak adlandırılması büyük çoğunluğunun Sünni olması ve daha sonraları Türkiye'ye geldiklerinde yola devam etmemeleri göstermektedir. Aşağısivindikli köyü de aynı toplumun köylerindedir. Türkiye'de 37, Makedonya Köprülü'de 22 yerleşim yeri tespit edilmiştir.

Kayalarlılar

Osmanlı arşivinde bu toplumunun adı ve yerleştiği yerler aşağıda gösterilmiştir. Toplum, adını unutmamış ve yerleştiği yere vererek ölümsüzleştirmiştir.

Kayalar, Kayalı, Kayalu : Selmanlu-i ve Boğazlıyan kazaları (Bozok sancağı) Meraş, Adana, Haleb ,Ankara ,Karahisar-ı Şarki ,Erzurum,Hama,Hums ,Biga ,Sığla ,Beyşehir Sancakları, Toyran kazası, (Köstendil Sancağı) Yeni il ve Hafik kazaları (Sivas Sancağı) Rumeli, İznikmid kazası (Kocaeli sancağı)Serfice ve Cuma pazarı kazaları (Paşa sancağı)İskefsir kazası (Kara hisârı- Şarki sancağı)Hasköy Kazası(Çirmen sancağı) Bağlı olduğu topluluk Türkman taifesinden Kayalar Cemâatı Bozulus Türkman Aşireti'ndendir. ¹⁷

Kayalar köyüne ait yazılı bir kayıdı Evliya Çelebi seyahatnamesinde şu şekilde görmekteyiz:

18. asırda bu havaliyi tamamen dolaşan Evliya Çelebi, yer yer hangi teşkilata mensup

¹⁶ Cevdet Türkay, age

¹⁷ Cevat Türkay. age.

olduklarını bilmeksizin yürüklerden bahis ve bunların buralarda büyük bir sayıda bulduklarını kaydetmektedir: Mesalâ Seyhatnamesi'nin Usturumca şehrine tahsis ettiği kısımda ve yekuneri halk bir alay oğul taifedir ve salhay ümtehd ehli sünnet Eğri bucak mıntkasında vel cemaat halk içinde sahibi yürük ademleri vardır.

Bundan başka, Sarı göl kazasının merkezi kayalardan geçerken ahalinin bir yere toplanıp kendilerine bir münasebetle bu kaza Fatima Sultan hasıdır. Cümlemiz ordu seferinde top çekmekle memur olup gideriz dediklerini nakleder. Sakinlerinin büyük bir kısmının yürükler olduğunu bildiğimiz bu halkın 18. asrın ikinci yarısında da eskiden olduğu gibi sefere ve hizmete memur edildikleri, haslarda oturmakla beraber öteden beri mevcut olan askeri ve mali statüleri dâhilinde yaşadıkları anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi Yürük defterlerinde tahrir edildiklerini gördüğümüz, her yere uğradığında o kasabanın veya o havalinin insanları hakkında malumat verirken yürüklerden şu veya bu şekilde bahsetmiş, yaşadıklarını anlatmıştır. Dokudukları şayak ve lâtif abaları uzun uzadıya övmüştür. Diğer taraftan 19. asrın başında bunların vaziyetlerini anlatan bir İngiliz âlimi de Selanik vilayetinde bulunan yürüklerin bilhassa Gümölcüne, Drama, Nevrekop, Serez, Usturumca ve diğer birkaç kazada oturduklarını ve bunların Selanik'te oturan yürük beyine tâbi olduklarını bildirmektedir.

Aynı eserin 76. sayfasının 1. nolu dipnotunda şu kayıt vardır:

Selanik defterlerinde eşkincilerin hangi köylerde ve kasabalarda oturdukları hemen hiç kaydedilmediği halde KAYALAR köyünde ikamet eden birçok eşkinci gösterilmiştir.

Bu kasaba ahalisinin mühim bir kısmının 1543'te yürüklerin tabii olduğu mükellefiyeti ifaya mecbur bulunan, yürüklerin ahfadı addedileceklerinin kabul etmek herhâlde yanlış olmaz.¹⁸

Kayalarlıların bir mensubu olan Nazmi Güneş, 2001 yılından bu yana milletvekili olan Lütfullar Kayalar ve yakın zaman içinde kaybettiğimiz Barış Manço'nun da bu soydan olduğunu söylemişti. Hatta Barış Manço'nun kökenleri hakkında geniş bir araştırma yaptığını, eşi bunları yayımlarsa pek çok bilinmeyeni öğrenebileceklerini söyledi.

Kayalar kökenli bu toplumun 1400 yılı sonrası Konya'nın Yazılar köyünden Yunanistan'a göç ettiklerini söylemişti. Kendisinin de Kayalar yakınındaki Kolatsa köyü kökenli olduğunu anlatmıştı.¹⁹ Kayalar kökenli Barış Manço'nun Kayalar a yazdığı şiir şu şekildedir:

1923` ün ılık bir ekim sabahında
Kayaların toprağa dikine saplandığı yerde doğdum
Toprak anayla kaya babanın oğluyum ben
Toprak anam sevgi dolu, bereket dolu
Toprak anam sessiz, ama toprak anam dopdolu

18 Tayyip Gökbilgin, age

19 Kaynak kişi.Nazmi Güneş

Toprak anam toprak anam Anadolu
 Babamsa sağı solu belli olmaz
 Bir gürlledi mi yer yerinden oynar
 Göğsünde çatırdamalar olurmuş
 Onun için derdi, onun için sayısız irili ufaklı
 Kaya parçaları vardır bu topraklarda
 Ve sen benim oğlum
 Ve sen kayaların oğlu
 Bu taşı toprağı bir arada tutacaksın
 Kolay değil kayaların oğlu olmak
 Kuzeyden esen rüzgâra
 Güneyden gelen kavurucu sığağa
 Karşı koruyacaksın onları
 Kolay değil, kolay değil
 Kayaların oğlu olmak
 2023`ün ılık bir ekim sabahında
 Bacaklarımda hafif bir uyuşma ile uyandım
 Ve sanki yüz yıllık ulu bir çınar gibi
 Kök salmaya başladım o sabah
 Ve ilk kez sağımda solumda asırlardır
 Durmakta olan diğer çınarları fark ettim
 Doğudan hafif bir seher yeli yükseldi
 Ve asırlık çınarlar beni de aralarına aldılar
 Ve 2023`ün ılık bir ekim sabahında
 Yeni bir kayaların oğlunun doğuşunu
 Beraberce seyre koyulduk...²⁰

Türkiye'de 135, Yunanistan'da 97 yerde yerleşimleri tespit edilmiştir.

Kocacık Türkmenleri

Atatürk'ün babasının da bağlı olduğu toplumdur. Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi'nin nüfuz kayıtlarından Yukarı Dere sancağının Kocacık Nahiyesi doğumlu olduğu ve Yörük taifesinden Kızıl hafız oğlu Ali Rıza diye kayıt bulunmaktadır. 28 Kasım 1893'te Kızılkocalılar Mahallesi'nde vefat etmiştir. Mustafa Kemal'in sülalesi esasen Manastırlıdır. Atatürk'ün mensup olduğu Kızılkocalılar veya Kızılcalı Türkleri Oğuzların Kızıloğuz boyundandır. Fatih devrinde Sivas, Tokat, Ankara, Amasya, Konya, Isparta, Aydın, Balıkesir illeri bölgesinden getirilerek Rumeli'nin muhtelif bölgelerine yerleştirilmişlerdir. Rumeli'deki Kızılkocalı Türkmenler Rumeli Aleviliğinin Anadolu kolu olarak bilinir.²¹

Atatürk'ün Bektaşî olduğuna dair bazı kayıtlar da bulunmaktadır. Sağlığında doktoru Ragıp

20 www.uslanmam.com/muzik-genel/267870-baris-manco-kayalarin-oglu.html

21 Cemal Şener.age.

Erensel'in de bir Bektaşî Babası olması Atatürk'ün Bektaşîler ile olan ilişkisinin kanıtı olarak gösterilmektedir.

Kocacıklar, yaşlıların deyişle Konya Karaman bölgesi ile Aydın Söke yöresinden gelen atlılar olarak "Konyarlar (Hudut gazileri akıncılar) adıyla İsa bey komutasında savaştılar. Çok çetin geçen savaş sırasında 3000 fazla kişi şehit oldu. Bu savaşa Koca cenk (Kocacık)denildi. Bu gün bu şehitliğe Erenler Şehitliği denilmektedir (Kartal, 2002).

1912 ile 1925 yıllarında ilk göç yapıldı. Daha sonra 1925 ile 1956 yılları arasında parça parça Türkiye'ye geldiler. Özellikle İzmit, Adapazarı, Akyazı, Karabıçak köyü, Adapazarı'nın Serdivan(Sardoğan)köyü İzmit'in Akmeşe nahiyesi, İstanbul'un Fatih, Beşiktaş, Bursa, İnegöl, İnegöl'ün Cerrah köyü, Ankara, İzmir, Menemen, Tekirdağ, Tekirdağ Muratlı ilçesi ve bu ilçeye bağlı Yeşil Sırt köyü, Isparta, Manisa ve Manisa'nın Koldere köyü, Bergama gibi yerlere yerleştiler (Kartal, 2002)

Perşembeliler

Babai gruplarından bir kısmı zaman birimi içinde büyük bir ihtimalle II. Mahmut zamanından sonra inanç değiştirdikleri sanılıyor. Balım Sultan Bektaşîliğine geçen topluluklar Hz. Fatma'nın perşembe günü akşamı doğduğu için o akşam muhabbet yaptıklarından halk tarafından Perşembeliler olarak adlandırılmıştır. Trakya ve Balkanlarda çarşamba günü akşamına perşembe diyenler bulunduğundan bu uygulama söz konusudur. Aslında Bulgaristan sürekliliği içinde her toplum farklı gecelerde toplanması bazı araştırmacılar tarafından haftanın günlerine göre adlandırılması ve tanıtılması bazı geri dönülmez yanlışlıklara yol açacaktır.

Sancaktar Hasan Babalılar

Perşembeliler ile aynı akıbeti paylaşmış bir toplumdur. Sancaktar baba adında bir lider toplumu etkileyerek bir yeni inanca yöneltmiş, daha sonra toplum kendi adını ve eski inancını unutup bu kişinin adı ile anılır olmuştur. Hâlen balım Sultan erkânını sürdürenler Tekirdağ'ın Çorlu ilçesi ve İstanbul'un çeşitli semtlerinde vardır. Babai gruplarından ayrılan toplum bireylerinden oluşmuştur. Hâlen Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde başlarında Hüseyin Asar Baba erkân yürütmektedir. Hüseyin Asar baba Tekirdağ'ın Kılavuzlu köyünde Halife Fehmi Tuncay Baba'ya bağlıdır.

Sarı Keçe Türkmenleri

Sarı Keçe Türkmenlerinin 1975 yılında Bektaşî erkânını yürüten ve Hakk'a yürümüş bulunan Bektaşî babalarının isimlerini bize aynı kökenden Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine bağlı Eriklice köyünden Mehmet Akay vermiştir. Eriklice köyünden Recep Baba, Hakk'a yürüyüşü 1958. Mehmet Esen Baba, doğumu Selânik 1889 Hakk'a yürüyüş tarihi 1953; Mehmet Esen Baba'nın oğlu Ali Esen Baba, doğumu 1912, Hakk'a yürüyüşü 1975; Mehmet Ali Baba (Selânik'ten gelen babalardan); Yine Selânik'ten gelenlerden Meco Mehmet Baba, Selânik'ten gelenlerden Tepeköy'e yerleşen Veis Baba, Selânik'ten gelenlerden Tepeköy'e

yerleşen Hüseyin Baba. Bunlara ilave olarak aslen Kırklareli ilinin Lüleburgaz ilçesinin Kayabelli (Kaybelli) köyünde ikamet ettiği hâlde ömrünün çoğunu Trakya'daki Bektaşî köylerini karış karış gezen Hasan Erbil Baba'yı da bu listeye ilave edebiliriz. Çünkü bu köyde çok kalmış, 7 Aralık 1958 tarihinde Hakk'a yürümüştür.

Bu topluma Sarı Keçeli lakabı, giysilerindeki sarı renklerden dolayı verilmiştir. Kadınları Pürgü denilen bir tür örtü örtünüyorlarmış. Bu gün bilinmeyen ama geçmişte kız ferace rengi kırmızı imiş. Bu da gösteriyor Bektaşî toplumları kızlarına ayrı renk ferace dikmektedir.²² Bunun bir örneğini yeşil olarak Amucalar'da görmekteyiz.

Yunanistan'a Konya Karaman'dan göç ettirildiklerini söylüyorlar. Bu göçün tarihi kesin olmamakla beraber Yavuz Sultan Selim zamanında olduğu söylenmektedir. Halk arasındaki söylentilere göre Çaldıran Zaferi sonrası sürüldükleri sanılıyor. Pek çoğu kendi toplumlarının lakabını maalesef bilmemektedirler. Çoğunluğu hâlâ köylerde bulunanların Yunanistan'dan geldikleri yerler ile anılmaktadırlar. Diğer Bektaşî grupları gibi Horasan kökenli olduklarını söylüyorlar. Nutya köyü bu toplumun kalabalık olarak bulunduğu köylerden imiş. Nutya köyünde Baba Halka yatır ile adını hatırlayamadıkları bir yatırında varlığından söz edilmektedir.

Yunanistan'ın Kara Sinan köyünde 1850'li yıllarda doğan orada yıllarca Selanik ilinde Bektaşî Babalığı yapmış olan Kara Ahmet Baba 1924 yılında mübadele ile Tekirdağ'ın Şarköy ilçesinin Uçmak Dere Köyüne yerleşir. 1926 yılında Hakk'a yürür. Vefatı evveli Tekirdağ'ın merkeze bağlı Kılavuzlu köyüne gelip zamanın mürşitleri ile tanışır. Kılavuzlu köyünde Alimşah Ahmet Baba ile yakın dostluk kurar. Ne yazık ki 1926 yılında Hakk'a yürümesi ile Sarı Keçeliler bir tarikat önderini kaybetmiş olur.

Selviovalılar

Bu yöreye yerleşmiş bulunan bu toplumun geçmişteki adı hakkında bir bilgiyi sahip değiliz. Onun için bu toplumu Selviovalılar olarak tanımladık. Günümüzde Türkiye'deki tüm Bulgaristan Gabrova'ya bağlı Selviova kökenli toplum üyeleri Sünnî'dir. Biz eskiden bu yörenin Bektaşî olduğunu aşağıdaki kayıttan gördükten sonra araştırdık. Hâlâ Bulgaristan'da bazı köylerinde yakın zamana kadar devam ettiğini bu konuda birkaç yabancı makalenin bile yayımlandığını duyduk. Aşağıdaki kayıttan Kızanlık'a bağlı bu gün ise Gabrova'ya ya bağlıdır.

Bulgaristan'da Kızanlık'a bağlı Selvi köyü Alevileri, ölünün elbiselerini, Avşarların yaptığı gibi, ortaya koyar ağlar, yas ederlermiş (Eröz, 1976).

Nakşî Bektaşîleri

Bizim tanıtmaya çalışacağımız Nakşî Bektaşîleri Bulgaristan'dan göç ile Trakya'nın bazı kesimlerine ve Anadolu'ya göç etmişlerdir. Nakşî Bektaşîleri günümüzdeki Nakşîbendiler ile kıyaslanamaz. Çünkü Nakşî Bektaşîleri -diğer adları ile Nakşî dervişleri- günümüzde

²² Kaynak Kişi Birsan Viraca.

Atatürkçü aydın kimselerdir. 12 imamlara bağlıdır. Muhipleri Hacı Bektaş'ı ziyarete gitmekte ve laik Türkiye Cumhuriyeti'nin birliğine gülbanklar çekmektedirler. Kendilerini Nakşilerin Melami kolu gibi görmektedirler.

Romanya'nın 1945 yılına kadar toprağı olan Totrakan ve civarı daha sonraları Bulgaristan'a savaş tazminatı olarak verilir. Nakşi Bektaşilerine bu gün geliş yerlerini sorduğunuzda Romanya diyenler de olduğu hâlde bu gün Bulgaristan toprakları olan yerleşimlerinin adlarını vermektedirler.

İbadetleri için eskiden mutlaka pazartesi veya cuma günü akşamı toplantıları yapıyormuş. Bu gün bu belli merkezlerde mürşit olmaması nedeniyle yapılamamaktadır. Genellikle Hü yerine Hu denilmesi görülmektedir.

Tuza Balım Sultan denilmesi ve horoza Cebrail denilmesi Nakşilerde de aynen vardır. Dualarında 12 imamlara bağlılıkları her dem dile getirilmektedir. Demlerde üçleme yapılmaktadır. Burada üçleme dem olacak diye bir kaide yoktur. Bu usul tüm Trakya'da geçerlidir. Nakşilerde tek başına nasip alınabiliyor. Musahiplik ve musahip erkânı uygulanmamaktadır. Bu konuda herhangi bir bilgileri de yoktur.

Nefes sonrası mürşidin kısa dua yapılması görülmektedir. Trakya'daki Nakşilere sorduğunuzda kendilerini genelde **Kızılbaş** veya **Bektaşî** demektedirler. Kendilerine Trakya'daki Bektaşîleri Sünnilerden daha yakın kabul edip sevgi duymaktadırlar. Nakşi dervişleri hakkında topladığımız bilgiler ışığında 1826 yılında Balım Sultan erkânına devam eden bir topluluk iken Osmanlı Devleti'nin o zaman izlediği politika yüzünden Nakşibendi tarikatına dönüştürülmek istenmişler fakat bunu başaramamışlardır. 2003 yılı nevruzunda erkânın gördüğümde Balım Sultan erkânının izlerini silinmediğini gördüm. Neredeyse erkânın icra edilen kısmı zikir erkânı haricinde aynı idi. En son olarak Kırklareli'nin Ariz baba köyüne 10 Kasım 1938'de Türkiye'ye göç edilmiş. 1938 yılında kısa bir dönem Kırklareli'nin Yoğuntaş, Poyralı, Asıl Bey, Üsküp, Dere köylerinde kalanlar olduysa da bir yıl sonra buraları toptan terk etmişlerdir. Orada kalan muhiplerin hâlâ var olduğu söylenmektedir. Bu toplum Totrakan'da Hüseyin Sabri Baba (Softa baba) tekkesine bağlı imişler. Mürşitlerine Şeyh Dede veya efendi denilmektedir. Seçim sistemini benimsemiş aslında Balım Sultan erkânının bir benzerini uygulamaya çalışmaktadırlar.

Yerleşim yerleri adlarının Kovancılar, Akçalar, Balabanlar, Mumcular gibi adları taşıması bu yöredeki farklı toplumların bir inanç altında birleşmeleridir. Bazen yerleşim yerlerinin de adını veren toplum herhangi bir nedenle o yöreden gitse bile adı kalmaktadır. Burada da bunun olmadığını söylemek yalan olur. Bunun da 1826 yılına kadar devam ettiği sanılmakla beraber bu yörede bir yerleşim yerinde 2 hatta 3 inancın var olması da ayrı bir araştırma konusudur. Nakşibendi Dervişleri kendilerini 12 İmamlara bağlı el ele el Hakka ailesini benimsemişlerdir.

Nasip törenlerine gelince; Balım Sultan erkânına benzerlik göstermekle beraber kendilerine has özellikleri ile erkân uygulamaktadır. Nevruz ve muharrem harici tek çerağ yakılmaktadır. Nasipte tiğ bend yoktur. Tiğ bendin Yerini kuşak almıştır

Daha evvel Nakşî dervişleri erkânda def ve saz var iken günümüzde bunlar yoktur. Mürşitlerde teslim taşı yoktur. Mürşitlerin başlarında taç denilen başlıklar vardır. Rengi yeşildir. Meydanda oturuş şekli nasip yaşına göre mürşidin sağında erler solunda bacılar oturur. Burada bu yolda görev yapanların eşleri ilk sıralarda olmaktadır. Mürşit, kendi eşi hariç herkese nasip verebilmektedir.

Nakşî dervişleri erkânında dem vardır. Fakat Mehmet Akçay Efendi demlerin erkânlarında var olmasına rağmen aşırı bir şekilde dem alınmasının olmadığını söyledi. Halkında günümüzde meydanlarında demin sembolik olarak alındığı için bir sorun yaşamadıklarını söyledi.

Mürşitlere Dede veya Efendi denilmektedir. Mürşit seçimi ise şu şekilde yapılmaktadır: Eğer aday gösterilen kişiler birden fazla veya tek olsa bile 12 hizmet sahipleri tarafından sadece adayların bu göreve layık olup olmadığı muhabbet ile tartışılır. Karar verildiği zaman aday kişiye bu karar, meydanda bildirilir. Dede veya efendi olan kişiye 12 hizmet sahipleri bir mahlas veya halk deyimi ile lakap verir. 2005 yılı içinde hâlen mürşitlik görevini yerine getiren Mehmet Akçay Efendi'ye Cevheri mahlasını vermişlerdir. Yeni mürşit olacaklar sağ olan bir başka mürşitten el alması gerekmektedir.

Nakşî erkânına girerken mürşide 4 kapı selamından sonra baba önünde niyaz edilerek görüşme yapılır. Nevruz muhabbetinde gördüklerimize göre Şeyh Bedreddin'i ve Ali Koç babalılardaki görüşmenin hemen hemen aynı olduğunu gördük. Nevruz muhabbeti evvel Tekirdağ'ın Muratlı ilçesinde görüştüğüm Mehmet Akçay Dede efendiye erkânınıza gelsek bizleri alır mısınız dediğimizde "Erenler nasipli kişilerden saklımız yoktur. Evlatlarımıza bile belli bir yere kadar kısmını göstermekteyiz" demişti. Dede efendi nasiplilere elinin içi öpülür. Eğer dede efendi muhabbet evveli görüşmeye gelen muhibe elinin dışını vermesi o canın o toplumda hatalı olduğuna işaret sayılır ve orada bu halk huzurunda hesaplaşma çıraklar önünde yapılır. Kurban tığlamaları Balım Sultan Bektaşilerinin kurban tekbirlemelerine çok benzemektedir. Kurban tekbirleme sonrası 2 rekât şeriat namazı kılınmaktadır. Cebrail kurbanı uygulaması inancında diğer Bektaşî ocaklarından farklı değildir. Adaklara nezire denilmektedir. Bulgaristan'ın Akçalar köyünde göç zamanı herkes Türkiye'ye göç etmiş, geriye kalan olmamıştır.

Topladığımız bilgiler ışığında bu toplumun mensuplarının Bulgaristan'a Karaman ve Manisa yöresinden gelen iki gurubun zaman içinde aynı inançla kaynaştıkları bir toplum oluşturduklarına inanıyoruz. Gülbanklarında Nakşî Şeyhlerini saydıktan sonra Hacı Bektaş ve 12 İmamlar ile duayı bağlamaktadırlar. Daha evvel mantoya benzeyen bir feracenin kadınların giydiklerini zamanımızda ise ferace giyilmediğini söylediler. Nasip alma törenine Miraç görme denilmektedir. Muhiplerin görüşmeleri 3 defa Allah Muhammet ve Ali diyerek yapılmaktadır.

Torlaklar

Deliorman yöresinde yaşarken padişaha vergi vermeyi ve savaş zamanında asker vermeyi reddetmişler onun için kabileleri Osmanlı tarafından pek sevilmemiştir. Belge 115'te anlatılmak istenilen grup Torlaklar olduğunu anlamaktayız.

BELGE 115: *Docalar demekle bilinen köylerde ve her zaman fesat çıkarmaktan geri kalmazlar. Kızılbaş ile birdirler. Önceden beri, aralarında birlik ve anlaşmaları vardır. Hatta orada olan sipahiler Kızılbaş seferi oldukça, onlara buyruk verildikte, kimisi Timardan vazgeçmiştir ve kimisi kılıç mühürleyip gitmişlerdir. "Timar hatırı için kılıç çekmeyiz" derler ve asla içlerinde Şeriat ve sünnet eseri yoktur. Müslümanlardan bir adam öldürmek, kafir öldürmek kadarınca gaza bilirler. Rafizidirler. Fesat kaynağı ve fitne doğuran kimselerdir. Kalabalık topluluklardır. İçlerinde yer yer Şeyhleri adına şeytanları vardır. Daima bozgunculuk ve yoldan azdırmakla uğraşırlar. Yer yer yıkık zaviyeleri vardır. Onlarda haraptır. Ve bu topluluğa Simavi derler. Çünkü o yerlerde Şeyhlerine de Simavi derlermiş. Açıkça ve göz göre göre halifelere (Çihar-ı Yar) söverler. Işık topluluğu ve onların kötülüklerini anlatmak zordur. Her zaman Kızılbaşlığın meydana çıkmasını ve yayılmasını dilerlerdi. Tanrıya çok şükür ki tersi oldu. Hala hak ararlar olmaz. Yine de fırsat Şahın derlermiş. Bir çeşit Rafizilerdir. Mühlid ve zındıktırlar. Fırsat esiridirler. ()*

Tezakir-i Hudayi ,umumi Kütüphane No.3497 (Öz, 1991).

Hatırlanacağı üzere Musa da sırtını akıncılara dayamıştı. Onun Kadı askerinin anısı akıncıların hafızasında tazeliğini halâ koruyordu. Ducalar köyü ahalisi Şeyh'in askeri yargıçlık dönemi iyilikle andıklarından bu sayısız armağanlar verildi (Wernel, 1999)

Bu gün Bulgaristan'da Razgard'a bağlı (Eski adı Hazargrat) Doca kasabası hâlen vardır. Bulgarlar bu kasabaya Dokça demektedirler. Bu gün Bulgaristan'da Doca kasabası, Bulgaristan tarihini yazan Payisevo'nun adı ile anılmaktadır.1936 yılında Bulgarcaya çevrilmiş. Bu halkın hâlâ etraf köylerden farklı olarak giyindiklerini kendi içkilerini imal ettiklerini 1989 yılı muhacirlerinden emekli öğretmen Yusuf Çınar'dan öğreniyoruz. Bu halkın yukarıdaki kayıta olduğu gibi halk arasında Kızılbaş olarak anıldığı söylemişti. Tarikatlarının devam edip etmediklerini bilmediğini söylemişti. Etraftaki halklardan farklı bir ferace giydikleri, hatta feracelerinin yakalarına diğer halklardan farklı olarak mavi kurdela diktiklerini (Sutaşı)toplum olarak da belirli köylerde bulduklarını söylemişti.²³

Bugün Docalar tarafından gelip Trakya'ya ve Anadolu'ya dağılan bu topluluğun günümüzdeki inançları Sünnileşmiştir. Kayıtlara geçtiği yıllarda bu toplumu Kızılbaşlar ile bir olmakla suçlamaları aklımıza Osmanlıya asker vermeyi kabul etmeyen Torlakları getirmektedir.

Hâlâ lakapları Torlak olan toplumların Kırklareli'de varlığını tahsil yıllarında tanıdığı arkadaşlarını bu lakabı taşıdıklarını Kırklareli'nin Erikler köyünde Süleyman Viraca söylemişti.

Hâlen Bulgaristan'da, Trakya ve Anadolu'da çeşitli bölgelere göç etmiş olan Torlaklar ve

²³ Kaynak kişi. Yusuf Çınar.Bulgaristan.1925.Kılıçköy.Razgrat.

Sarı Saltuk müritlerinin hangi yerlerde ikamet ettikleri ise bilinmemektedir. Tarikat kökenli olmalarına rağmen bu konuda geniş bir bilgiye sahip değiliz

Yukarıda yazılı ve kaynak kişilerden edinilen bilgiler ışığında Doca yöresinde yaşayan bazı grupların bir zamanlar Şeyh Bedreddin'e tabi oldukları bilinmektedir. Burada yaşayan bazı topluluklar ile kaynaşarak zaman içinde Sünnileşmişlerdir.

Osmanlı arşiv kayıtlarında Bedreddini muhipleri olarak yer alan Doca yöresinin Piri köy, Totrakan, Kilikadi, Çiğrekçi köylerinden ve civarlarından olan toplumların Silistre kalesinin alınmasından sonra buralara Karaman civarından geldikleri söylenmektedir.

Hâlen toplumlardan az dahi olsa eski inançlarına devam eden yerleşim yerleri ve adetleri alfabetik olarak sıralanmıştır.

İnanç adı	Devleti	Adet	Devleti	Adedi	Devleti	Adedi	Toplam
Ali Koç Babalı	Bulgaristan	7	Türkiye	46			53
Amucalar	Bulgaristan	39	Türkiye	94			133
Bozlu (Langaza)	Yunanistan	15+9	Türkiye	48			72
Çarşambalı	Bulgaristan	6	Türkiye	10	Romanya	3	19
Eğribozlu	Yunanistan	1	Türkiye	4			5
Girit	Yunanistan	228	Türkiye	144			472
Hamzabeyli	Makedonya	22	Türkiye	37			59
Kanatlar	Makedonya		Türkiye				
Kayalar	Yunanistan	97	Türkiye	135			233
Kayı	-		Türkiye	4			4
Kızıldeli	Bulgaristan	10	Türkiye	62	Yunanistan	52	124
Kocacıklar	Makedonya		Türkiye	18			18
Nakşiler	Bulgaristan	20	Türkiye	20			40
Otmanbabalı musahipli	Bulgaristan	13	Türkiye	78			91
Otmanbabalı musahipsiz	Bulgaristan	20	Türkiye	46			66
Perşembeliler	Bulgaristan		Türkiye				
Sadovallılar	Bulgaristan	15	Türkiye	9			24
Sancaktar babalılar	Bulgaristan		Türkiye				
Sarıgöl	Yunanistan	11	Türkiye	6			17
Sarıkeçe	Yunanistan	18	Türkiye	111			129
Selviovalı	Bulgaristan		Türkiye	42			42
Torlak	Bulgaristan	5	Türkiye	16			21
TOPLAM							1632

1632 adet yerleşim yeri tespit edilmiştir. Bu listelerin tamamı şahsım tarafından 24 yıl içinde Trakya ve Balkanlar'da bulunanlar saha taraması yapılarak oluşturulmuştur. Her toplumun en az 10 hane olan yerler listelere alınmış olup yazının uzun olması nedeniyle sadece adetleri verilmiştir.

Kanatlar, Sancaktar Babalılar, Perşembeliler ve Sarıgöl Türkmenleri bu sayıya dâhil değildir.

Bir Balım Sultan erkânına bağlı mürşit icazetnamesi örneği aşağıda verilmiştir.

Mehmed Ali Hilmi Dedebara'nın Ahmed Servet Beybaba'ya Verdiği İcâzetnâme

(İcâzetnâme hicri 1301 tarihinde Recep ayında verilmiştir)

وانه بسم الله الرحمن الرحيم

لحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدى لولا ان هدانا الله وما توفىقى الى الله وهو حسبي
المسئلين وانعمنا نعمة السالكين و نعم الوكيل الحمد لله الذي هدانا الى طريق الانبياء
لاولياء والمقربين و زين الساماء و صدورالعارفين بكوكب أسرارالحق ايق وال عرفان ونور
بشكاة قلوب السالكين بانوار الهداية والايقان وصل الله على رسولنا محمد الذي أزشنا الى
ى آله الأطهار و اصحابه الأخيار الى يوم طريق الحق الذى يقين وادبنا بآداب الشرع المبين و عل
دع الديق أم

Ol Masdar-ı Kâinât ve ol Mefhar-ı Mevcûdât Resulu's-Sakaleyn ve Hüden ve Rahmeten Lilâlemin. Habîb-i Hüdâ, Şefî-i Rûz-ı Cezâ Cenâb-ı Hazret-i Muhammed Mustafa Efendimizin Ravza-i ensâb-ı mutahharalarında perverişyâb olup pişvâ-yı tarikat, rehnümâ-yı Hâdi-yi râh-ı Hakikat Hayru'l-Beşer sâki-yi Kevser Esedullahu'l-Gâlib Aliyyibni Ebî Tâlib Efendimiz Hazretlerinin hadîka-i silsile-i Hâşimiyelerinde teferru' eden şecere-i mübâreke-i nûrâniyyenin semerât-ı hidâyet-âyâtundan bulunan ve merkez-i mâmûre-i hâkda gavs-ı a'zam ve kutbu'l-Aktâb olan heykel-i nûrânî sırr-ı Subhânî pîrimiz efendimiz Es-Seyyid Muhammed Hünkâr Hacı Bektâş Velî Kuddise Sirruhu'l-Âli Ve'l-Celî Hazretlerinin tarikat-ı 'aliyyesine intisâb eden ve rişte-i irâdetlerine müteallik ve merbût olan âşıkân, sâdikân, muhibbân, dervişân hakikat-nişânların mâlumları olsun ki,

Rumeli kıt'asında **Edirne** vilâyeti muzâfâtundan **Havsâ** kazâsında kâin **Kanber Baba** Kuddise Sirruhu Hazretlerinin zâviye-i şerîfesi postuna Reşâdetlu **Ahmed Servet Baba'nın**

24 O Süleyman'dandır ve o Bismillahirrahmanirrahim ile başlar. (Ayet-i Kerime)

Bu yolda hidayete erdiren Allah'a hamd olsun. Eğer Allah bize doğru yolu göstermemiş olsaydı, hidayete yönelmemiş olacaktık. Tevfik, başarı ancak Allah'dandır. O, bize yeter ve o, ne güzel vekildir. Nebilerin, resulünün yolunda bizi hidayete sevk eden, velilerin, mukarrebînin suluku ile nimetlendiren Allah'a hamd olsun. Göğü ve âriflerin bağrını irfan ve hakikat sırlarının yıldızlarıyla süslemiş, sâliklerin kalplerinin içini hidayet ve ikân nurlarıyla nurlandıran Allah'a hamd olsun. Salât u selâm ahirete değin Hakkalyakin yoluna bizi ulaştıran, apaçık Şerî'atın âdâbıyla edeplendiren peygamberimiz Hz. Muhammed'in üzerine , ve onun temiz âlinin ve hayırlı olan ashabının üzerine olsun. Amma ba'd. (Ve bundan sonra deriz ki).

ik'âdıyla tâlibîne **Seyyid Ali Sultan** Kaddese Sirrehu'l-Mennân Efendimiz Hazretlerinin seyr-i süluku üzere erkân-ı **tarikat-ı Bektâşîyye'yi** tâlîm eylemesine hasbe't-Tarika ruhsat ve icâzet verilmesi hakkında kazâ-i mezbûrda vâkı **Âriz Baba** Kuddise Sirruhu Hazretlerinin zâviye-i şerîfesi postnişini Reşâdetlu Es-Seyyid **Mehmed Tevfik Baba** Hazretleri tarafından vukûbulan tavsiye ve inhâ ve hüsn-i şehâdet üzerine mumaileyh Reşâdetlu Ahmed servet Baba'nın **Şeriat-ı Muhammediyye ve tarikat-ı Ahmediyye** erkânının icrâsına dikkat ve sırât-ı müstakîmden ser-i mû inhirâf etmemeğe ve âdâb-ı tarikatle müeddeb olmağa himmet ve âyende ve revendeye hüsn-i nazarla hizmet . Ve'l-Hâsıl zâhiren ve bâtinen müstahsen hareket etmesi me'mûlümüz idüğünden dergâh-ı mezkûr postuna kuûd ile muhibbân, âşıkân, sâdıkânın kendisinden yed tutup ikrâr-bend olmalarına ruhsat ve bâbâ-yı mumaileyhe işbu icâzetnâme verildi. Cümlelizin mâlumu olsun. Ve icâzetimize i'timâd kılınsın

الهدى اتبع من على والسلم

25 فرشلو العز له من حجرة من والى ثلاثم اية و إحدى لسنه المرحب رجب شهر من الحجمة يوم فى حرر

Mühür: Mehmed Ali Hilmi Dedebara

Mühür: Veliyuddin Çelebi

Çeviren: Müfid Yüksel

KAYNAKÇA

- Acaroğlu, T. Bulgaristan Türkleri üzerine araştırma. S.96.
 BOA, Tapu Tahrir Defteri, H. 890 / 1485, No 20, s. 27 – 83
 BOA, Tapu Tahrir Defteri, No 370.
 Doğru, H. (1999). “Rumeli’de Celepkeşanlar”, Bildiri, Türk Tarih Kongresi, 1999.
 Eröz, M. (1976). Türkiye’de Alevilik Bektaşılık. S. 342
 Gökbilgin, T. (1952) Edirne Paşa ve livası.S.303.Eski yazıdan Dr. Burhan Terzioğlu tarafından Türkçeye tercüme etmiştir. İstanbul Edebiyat Fak yayını. İstanbul
 Gökbilgin, T. Rumeli’de Yürükler, Tatarlar ve Evladı Fatihan. .S.76,77.
 Greenwood, A. (1988). İstanbul’s Meat Provisioning, A Study of The Celepkeşan System, (Basılmamış Doktora Tezi) Chicago.
 Güçer, L. (1950). “ XVIII. Yüzyılın Ortalarında İstanbul’un İaşesi İçin Luzumlu Hububatın Temini Meselesi” İktisat Fakültesi Mecmuası, S. 1 – 4, İstanbul.
 Güçer, L. (1964) XVII. Asırda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler, İstanbul.
 Heywood, C. (1999). Sol Kol, Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1699), Editör: Elizabeth A. Zachariadou, İstanbul 1999, s. 136, 139.

²⁵ Selâm hidâyete tâbi olanların üzerine olsun. Bu icâzetnâme, Recep ayında bir Cum’a günü, izzetli ve Şerefli Hicret’in 1301’nci yılında yazıldı.

<http://www.devletarsivleri.gov.tr./katolog/osmani/arsiv>

İnalçık, H (1993). “Türkler ve Balkanlar”, Balkanlar, İstanbul, 9-34.

Kara, M. (2007) Girit Kandiyе’de Müslüman Azınlık Cemaati .(1913–1923) Y.Lisans Tezi.

Kartal, N. (2002) Atatürk ve Kocacık Türkleri. S.33 T.C. Kültür Bakanlığı. Ankara.

Murphey, R. (1999) “17. Yüzyılda Via Egnatia Boyunca Görülen Ticaret Örüntüleri”, Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia İstanbul, s.198.

Noyan, Bedri. Bütün yönleriyle Bektaşılık ve Alevilik.C.1.S.318,319

Ostrogorsky,G. Bizans Tarihi, s. 388.

Öz, B. (2001) Dünyada ve Türkiye’de Alevi Bektaşî Dergâhları S 279,280. İstanbul: Can Yayınları.

Öz, B. Alevilik ile Osmanlı Belgeleri. S.141,142.

Sedes, C. Defteri i Mufassal-ı Niğbolu cild-i Sani 1579 yılına ait yayımlanmamış lisans tezi

Şener, C. Atatürk ve Aleviler.S.43,44.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müd. Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No:32 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri (H 937/M-1530) Ankara 1996 (Tıpkı Basım)

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müd. Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No:32

tr.wikipedia.org/wiki/Balım_Sultan

Turan, O. “Keykavüs II”, mad. İA

Türkay, C. Başbakanlık arşivi belgelerine göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak ,Aşiret ve CemaatlarR. S.240

Wernel, E. Büyük bir devletin doğuşu-Osmanlılar (1300-1481) S.48.

www.devletarsivleri.gov.tr./katolog/osmani/arsiv.

www.uslanmam.com/muzik-genel/267870-baris-manco-kayalarin-oglu.html

Yerasimos, S. (1991). Les Voyageurs Dans L’Empire Ottoman (XIV. – XVI. Siécles), Ankara.

Yetkin, N. (2007). 136 Numaralı tahrir defterine göre XVI.. Yüzyıl sonlarında Kayseri, Ankara

Kaynak Kişiler

Adnan Okyar, 1955, Çiftlik köy, Yüksek okul.

Bektaş Yavuz, 1954, üniversite.

Birsen Viraca, Eriklice köyü, 1950, Emekli öğretmen.

İbrahim Ercan, 1943 Öğretmen Bulgaristan/Alvanar.

Mehmet Akçay,1931.İlkokul. Bulgaristan Akçalar.

Muharrem Tezol, 1944, lise. Çeşmeli.

Mustafa Çetin, Musulca/Havsa/Edirne, ilkokul .

Necati Göçmen, 1928 2005.Tekirdağ, ilkokul

Veysel Bayram, 1956, Razgrad, Kasçılar, üniversite.

Yusuf Çınar, Bulgaristan, 1925, Kılıçköy, Razgrat.